

JAAR VAN GEBED: van Advent 2017 tot aan Advent 2018

Sinds ons 60-jarig bestaan (2016) zijn we als bisdom Rotterdam vertrouwd geraakt met de aanduiding van de Kerk als netwerk van liefde. Dit netwerk van liefde heeft de opdracht om in Christus' Naam bij te dragen aan de opbouw van een beschaving van liefde in onze wereld.

Als gelovigen worden we geroepen om in wederkerigheid de verbinding met elkaar te onderhouden, rond Jezus de levende Heer. Als leden van het netwerk van de Kerk hebben we krachtens het evangelie tevens de opdracht om ons met anderen te verbinden en samen te werken met alle mensen van goede wil.

Jezus zegt: 'Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken' (Joh. 15, 5). De Kerk als netwerk van liefde heeft het nodig om voortdurend verbonden

te blijven met Christus. Jezus zegt dit op een heel directe manier: 'los van Mij kunt gij niets' (Joh. 15, 5). Het is daarom dat over de Heer wordt gesproken als het hoofd van het lichaam, en als de belangrijkste steen van het bouwwerk van levende stenen dat de Kerk is.

Het netwerk van de Kerk is niet een koepel van activiteiten los van de Heer. Het blijft nodig om iedere dag actief de verbondenheid met de Heer te zoeken en te vinden in het gebed. Jezus vraagt om te blijven bidden (Lc. 18, 1). Volharding in gebed is nodig voor de voortgang van de Kerk als netwerk van liefde. Jezus stelt na de opdracht tot gebed zelfs hardop de vraag: 'zal de Mensenzoon bij zijn komst het geloof op aarde vinden?'.

Graag nodig ik u allen uit om in het bisdom Rotterdam mee te doen aan een themajaar over bidden:

Kerststal Vronesteyn

© PETER VAN MULKEN

om samen een Jaar van Gebed te houden, vanaf Advent 2017 tot Advent 2018. Als Kerk mogen we door Hem en met Hem en in Hem bijdragen aan de opbouw van een beschaving van liefde. Los van de Heer kunnen wij niets. Het Jaar

van het Gebed is heel concreet een project tot versterking van ons geloof en tot opbouw van de Kerk. Doet u mee?

+ JOHANNES VAN DE HENDE
BISSCHOP VAN ROTTERDAM

Kerstactie 2017: Steun Vronesteyn!

Bij deze speciale Kerstuitgave vragen wij uw aandacht voor de ingesloten brief van Mgr. Van den Hende. De bisschop vraagt om uw voortgaande gebed voor Vronesteyn en om uw financiële ondersteuning.

Graag sluiten wij ons aan bij het verzoek van de bisschop. De vitaliteit van de Kerk in ons bisdom hangt in hoge mate af van de aanwezigheid van priesters en diakens in onze geloofsgemeenschap. Met deze Kerstactie voor Vronesteyn willen wij helpen om de Kerk toekomst te geven en wij hopen dit opnieuw samen met u te kunnen doen.

U treft in deze Kersteditie ook de nieuwe folder aan van Vronesteyn, waarin u kunt zien hoe dit Centrum de zorg draagt voor de vorming en opleiding van onze toekomstige priesters en diakens.

Onze redactie van Tussenbeide wenst u een Zalig Kerstmis en een Gezegend Nieuwjaar!

KERSTPROJECT: Eenzaamheid

Eenzaamheid

Er zijn diverse maatschappelijke noden die momenteel onze aandacht vragen. Een van die noden betreft 'eenzaamheid' onder ouderen. Hoe kom je die op het spoor en wat kun je er aan doen?

'Eenzaamheid heeft vele verschijningsvormen. Het kan zijn dat er niemand meer over de vloer komt of dat er wel sociale contacten zijn en niemand wordt vergeten, maar dat het mensen niet lukt om met hun talenten en ambities aan te sluiten bij de samenleving', sprak Mgr. Van den Hende op 21 april tijdens de Laurentiusconferentie. 'De mens is als persoon een sociaal wezen, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Omwille van een beschaving van liefde moeten we eenzaamheid op het spoor komen, verbindingen leggen tussen mensen en zorgen dat we eenzaamheid van mensen verkleinen, zodat het niet langer een last of belemmering is.'

Om er een goed beeld van te krijgen, is in de zomer een peiling gehouden onder de portefeuillehouders van de PCI-en met de vraag welke diaconale ouderenprojecten er zijn in ons bisdom op het terrein van eenzaamheid onder ouderen. Uit de reacties is een selectie gemaakt. In deze Tussenbeide zijn drie initiatieven hiervan in beeld gebracht. Ook zullen er over dit onderwerp enkele parochiegesprekken in het voorjaar worden georganiseerd. Tussenbeide zal in 2018 hiervan verslag doen met nog enkele andere initiatieven, die u in de parochie mogelijk op een goed idee brengen.

INHOUD

Vronesteyn en het gebed	3
NIEUW Poolse Kerstsamenzang	6
Dies Vronesteyn	8
KATERN Rome bedevaart	I-IV
Pelgrimstocht Vastenactie	9
Hazerswoude-Dorp	12

Wijdingen

4

Bij Diaconieprijs

5

Kerkbalans

14

Over WJD

16

Mgr. Van den Hende bij Parnassia op bezoek

'De geestelijke verzorging levert een veel grotere bijdrage aan het herstel dan ik vooraf had kunnen denken', zegt de heer Ronald Geleynse op woensdag 25 oktober. Hij verwelkomt Mgr. Van den Hende bij Parnassia Groep in Den Haag. Parnassia Groep is een GGZ-instelling voor hulp bij psychiatrische- en verslavingsproblematiek voor (jong)volwassenen, maar ook voor kinderen en jeugd. Ronald Geleynse is leidinggevende van de Dienst Geestelijke Verzorging.

Mgr. Van den Hende maakt kennis met twee leden van het team van in totaal zeven geestelijke verzorgers: Nanda de Hoop (rooms-katholiek) en Mineke Kroes (protestants). Beiden zijn vertrouwd met het werk in de psychiatrie, met de mensen voor wie en met wie ze werken. Namens de vrijwilligers die het team helpen neemt de heer John Ridkey deel aan de ontmoeting. Hij is onder meer gastheer in de kapel van de instelling. Hij is ook actief in de parochie in de geloofsgemeenschap rond de Sint Jacobus kerk in Den Haag.

De bisschop bezoekt de instelling samen met Emile Boleij, bisschoppelijk gedelegeerde voor o.a. de zorg. Mgr. Van den Hende legt uit hoe het werk in de zorg, zoals ook in het onderwijs en parochies, raakt aan de zending van de Kerk om de liefde van God te verspreiden. Het behoort tot de core business van de Kerk waar het gaat om betrokkenheid en samenwerking in het licht van het geloof. 'Ik ben blij dat ik hier mag komen om u en de cliënten te ontmoeten, omdat de zorg onderdeel is van de samenleving en de Kerk.'

Het is woensdagochtend en dat wil zeggen dat er op de locatie aan de Rozebottelstraat, op loopafstand van de werkplek van de geestelijke verzorging, een bijeenkomst is geweest van gesprek, gebed en zang. Mgr. Van den Hende ontmoet daar de oudere mensen die op deze locatie wonen temidden van de vrijwilligers.

Het tweede deel van het programma is bij de locatie aan de Monstereweg. Hier wonen met name (jong) volwassen cliënten. De bisschop spreekt hier over het geloofsleven in de parochies en, in het licht van het evangelie, over de bijzondere aandacht en betrokkenheid vanuit de Kerk bij het onderwijs en de zorg. Hij spreekt over de waardigheid van elke mens en de talenten die ieder heeft. Het afdelingshoofd vertelt over de problematieken waar mensen mee te maken hebben en hoe de zorg zich de afgelopen jaren in positieve zin heeft ontwikkeld.

Zo geeft het bezoek naast de persoonlijke ontmoetingen van cliënten en de bisschop ook goed inzicht in de betekenis van de geestelijke verzorging in de psychiatrie. Middels geestelijke verzorging biedt de Kerk als netwerk van liefde een concrete bijdrage aan de opbouw van een beschaving van liefde.

DAPHNE VAN ROOSEDAAL

Lees het hele verslag via www.bisdomrotterdam.nl

V.l.n.r. Emile Boleij, Mgr. J. van den Hende, Nanda de Hoop, Ronald Geleynse, John Ridkey.

Laurentiusconferentie

Tijdens de derde Laurentiusconferentie op vrijdag 3 november spreken de deelnemers over de zorg voor migranten. Mgr. Van den Hende verwijst naar de brief van de Nederlandse bisschoppen "Herbergzaam Nederland" (2015) en de boodschap van paus Franciscus voor de Werelddag voor migranten en vluchtelingen (14 januari 2018).

Paus Franciscus vat onze gezamenlijke verantwoordelijkheid samen in vier werkwoorden: verwelkomen, beschermen, stimuleren, integreren. Mgr. Van den Hende: 'Integratie is een goede manier om tot interculturele uitwisseling te komen en een actief burgerschap voor mensen met een migrantenachtergrond.' De bisschop verwijst naar de patroonheilige van het bisdom Rotterdam. 'Diaken Laurentius kwam uit Spanje en deed in Rome veel voor de armen en de mensen die eenzaam waren. We mogen mensen als Laurentius welkom heten en hen vragen om zoals Laurentius hun talenten in te zetten.'

Zo is Godefroid Nimbona, ooit zelf vluchteling, nu aanwezig als voormalig programmamedewerker van Cordaid. Hij is in de Parochie De Vier Evangelisten Den Haag betrokken bij AfriPan. Dit zijn migrantenvrouwen die met een coöperatie hun kooktalent verder ontwikkelen om in de horeca aan de slag te kunnen. Diederik Slot, regional director bij Porticus, vertelt hierbij aansluitend hoe zijn landelijke fonds initiatieven ondersteunt die bijdragen aan de integratie van migranten en vluchtelingen: zowel aan de kant van de nieuwkomers, als van de ontvangende samenleving.

'Migranten hebben moeite om in een land waar ze de weg niet kennen, hun plek te vinden', stelt Mgr. Dick Verbakel, bisschoppelijk vicaris migrantenpastoraat en voorzitter Cura Migratorum. 'De geloofsgemeenschappen van migranten hebben een belangrijke rol te vervullen. Naast de mogelijkheid om te kunnen vieren en bidden in de taal van je moeder, is de Kerk ook een plek om sociale en culturele ingroei mogelijk te maken.'

Hier ligt een opdracht voor de kerkgemeenschap als geheel. Diaken Franck Baggen en Hein Steneker, contactpersoon Pastoraat Oude Wijken vertellen over hun ervaringen in Dordrecht en Rotterdam Zuid.

Vanuit de gemeente Capelle a/d IJssel hadden Leonie Bandell (manager afdeling samenleving) en Michiel Grauss (fractievoorzitter van de Capelse ChristenUnie) een actieve inbreng aan het gesprek. Zo was ook Zuster Maria Nadiya Beznadiynych, overste van de gemeenschap Sint Liduina (SSVM) in Den Haag aanwezig.

GEKNIPT

Sint Maarten helpt Sint-Maarten

In de vieringen in de kerken van de parochie Sint Maarten in Noordwijk en omgeving werd op 9 en 10 september gecollecteerd. Dat gebeurde voor de getroffen en op het eiland Sint-Maarten, na de orkaan Irma. Medeleven en de handen uit de mouwen, de daad bij het woord voegen, dat zijn karakteristieken van de parochie, aldus het pastoraal team. Help Sint Maarten Sint-Maarten helpen. De spontane collecte leverde maar liefst 2349,01 euro op.

Bakkie doen

In het Westland en Hoek van Holland constateren de parochies dat steeds minder jongeren officieel lid van de Kerk worden. Een duidelijke aanwijzing daartoe is de daling van het aantal vormelingen (van 124 in 2013 tot 104 in 2016). De ontwikkeling is logisch: ook ouders zijn minder verbonden met de kerk – en er is zo veel te doen dat de aandacht voor geloofszaken makkelijk wegzakt.

Voor twee Monstere moeders was die ontwikkeling reden de vormelingenopleiding nieuw leven in te blazen, zo valt de lezen in Wij Samen, het parochieblad uit Hoek van Holland, dat het AD Westland aanhaalt. Gisela Zuyderwijk en Debora van Zijl vinden het belangrijk om kinderen te leren over geloof, respect, barmhartigheid. 'Dat je doorde-weeks bij vriendinnetjes "een bakkie gaat doen en dat je dat op zondag bij Jezus doet", zo is hun motto'.

Geloften

In De Kleine Johannes, blad van de Johannesparochie in Rotterdam, staat te lezen hoe de dominicaner broeders Augustinus en Richard hun professie deden. Op 10 september deed Augustinus Aerssens in de kerk Het Steiger zijn tijdelijke professie, Richard Steenvoorde de eeuwige gelofte. Provinciaal René Dinklo benadrukte in zijn overweging de weerbaarheid van het gemeenschapsleven van broeders en hoe belangrijk het is dat elke religieus zich ten eerste

gedragen weet door Gods liefde, en ten tweede door de eigen geestelijke en lichamelijke gezondheid – een voorwaarde om mee te kunnen werken met de genade, aldus Dinklo. Het gemeenschapsleven is daarbij de oefenplek voor de onderlinge liefde.

Kerstallentocht

In de dagen tussen Kerst en oud en nieuw trekt u zich misschien wel binnen terug, zo schatten Jan van der Knaap en pastoraal werker José de Boer van de Sint Ursulaparochie in Delft in. 'Zeker als koning winter zich in het land vestigt.' Maar er is een alternatief: de kerstallentocht in Schipluiden en omgeving. 'Loop of fiets langs kerststallen, ieder met hun eigen verhaal. Even geen kerstmarkt maar een gezellige tocht voor jong en oud met mooie verhalen.' Op 28 december vanaf twee uur 's middags met start in De Schelp, naast de Jacobuskerk in Schipluiden.

Startviering Romebedevaartreis

Op de feestdag van de heilige Franciscus van Assisi, 4 oktober, kwamen de deelnemers aan de bisdombedevaart naar Rome bij elkaar in Schiedam voor de startviering. "In deze viering willen we bidden om zegen voor de bedevaart", legde bedevaartleider en vicaris-generaal Tjeerd Visser uit aan het begin van de eucharistieviering. Daarna nodigde hij Mgr. Van den Hende uit om de viering te leiden. De bisschop was hoofdcelebrant. Vicaris Egging concelebreerde als rector van de basiliek. Later die avond, als de pelgrims elkaar ontmoeten in hun elf deelgroepen, gaf hij een rondleiding aan familie en vrienden die mee zijn gekomen. Priesters die meereisden met de bedevaart zijn concelebrant in de eucharistieviering. Diakens verleenden liturgische assistentie. Het bedevaartkoor onder leiding van Irene van Geel zong. Frek Elbers begeleidde hen op het orgel.

Tjeerd Visser verzorgde de homilie. 'Het is moeilijk kiezen als je mag preken over de heilige Franciscus van Assisi', vertelde hij. 'Er zijn namelijk tal van indringende en onvergetelijke momenten als je zijn leven overziet. Franciscus is bekend om zijn aandacht

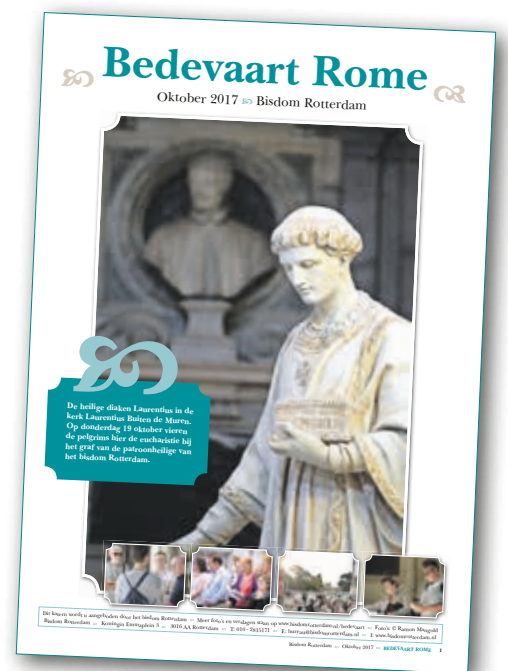
© RAMON MANGOLD

voor de melaatsen, de armoede, de schepping.' Maar vanwege de bedevaart preekte vicaris-generaal Tjeerd Visser over de reizen die Franciscus maakte.

Een van die reizen was naar Rome, samen met de broeders die zich bij Franciscus hadden aangesloten. Ze reisden naar Rome om de paus toestemming te vragen om een officiële orde te worden. Tjeerd Visser: 'De paus was een groot en machtig man in Rome. Franciscus was een kleine en nederige man uit Assisi, die zijn regel kwam aanbieden. Beiden hadden

elkaar iets te bieden: Paus Innocentius III kon goedkeuring verlenen aan deze nieuwe tak van religieus leven. Franciscus leerde de Kerk het ideaal van de armoede en de nederigheid. Hij had de stem van de Heer gehoord: Franciscus herstel mijn huis. Hij herstelde een kapel, maar begreep daarna dat de woorden ook in de geest waren bedoeld. Ze hielden een opdracht in om de Kerk van binnenuit te vernieuwen en om te vormen.'

'Als we op bedevaart mogen gaan naar Rome, mogen wij daar onder de

SPECIAL KATERN

In deze Tussenbeide treft u een speciaal katern aan over de bisdombedevaart naar Rome.

paraplu van de Wereldkerk ervaren wat het is om deel uit te maken van een wereldwijde gemeenschap, een wereldwijd netwerk. Onze paus Franciscus zegt dat ieder van ons daarin zijn eigen touwtje te leggen heeft. We mogen ons deel weten van een groot geheel.'

DAPHNE VAN ROSENDAAL

Lees meer op www.bisdomrotterdam.nl

Waardering paus

De pelgrims van de Rome Bedevaart vierden op 15 oktober samen met pelgrims uit Tilburg en Utrecht de Eucharistie in de Friezenkerk. Kleintje Pils bracht tijdens de viering onder meer de Pauselijke Hymne ten gehore. Aansluitend begaven pelgrims en orkest zich naar het Sint Pietersplein waar het opeens een optreden voor de paus werd. Er was op dat moment net een heiligverklaring op het plein bezig. 'Het was daarom ongelooflijk druk. Tienduizenden mensen waren aanwezig. En wat we helemaal niet hadden verwacht, gebeurde! De paus was zichtbaar enthousiast en waardeerde het optreden zelfs met breed armgebaar en opgestoken duim. Dat is zo'n moment om nooit te vergeten', zegt Ruud Bakker.

Dezelfde middag traden de orkestleden op in de Basiliek St. Jan van Lateranen, samen met het gelegenhedskoor brachten zij onder andere 'U zij de Glorie' ten gehore. Tenslotte speelden zij in aanwezigheid van Mgr. Van den Hende in de residentie van de Ambassadeur van de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland bij de FAO, dhr. Hans Hoogeveen.

COLUMN: Vronesteyn en het gebed

De eerste christenen waren gewoon dagelijks samen te komen om de Heer te danken en te loven. In alle eeuwen kwamen mensen samen om te bidden. Priesters en diakens bidden op vaste tijden hun breviergebed, waaronder het ochtenden het avondgebed, de lauden en de vespers. Op vaste tijden, je biologische klok raakt eraan gewend.

Het morgengebed bij het aanbreken van de dag herinnert ons aan de verrijzenis van de Heer. Christus is degene die 'als een nieuwe dag voor ons zal opgaan'. De opgaande zon wordt duidelijk verbonden met de verrezen Heer. En als de avond

valt worden de vespers gebeden. In dit gebed wordt sterk de verlossing door Jezus Christus ervaren. Wij danken God voor zijn genade en liefde van de afgelopen dag en richten ons hoopvol tot het licht dat geen ondergang kent.

Twee scharniermomenten van de dag voor de gemeenschap van Vronesteyn. Iedere dag opnieuw. Het samen bidden van de getijden ervaar ik als een grote rijkdom. Je versterkt elkaar. Je voelt de intense verbondenheid met elkaar. De kracht van zijn Woord in de Bijbel en het gebed brengt jou dichter bij Christus. Waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn, daar ben ik in hun midden (Mat. 18,20).

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft sterk aangeraden om het getijdengebed ook in de parochies te bidden. Samen, om zo de uren van de dag te heiligen. Het kan heel simpel met enkele mensen bij elkaar.

Het is een bemoedigende gedachte dat overal in de wereld mensen samen of alleen om de getijden bidden. Als een perpetuum mobile, een voortdurende beweging van danken en prijzen, iets wat nooit ophoudt.

RECTOR W. BROEDERS

Gewijd voor de zware taak van het diaconaat

'We zijn dankbaar als bisdom dat we in ons midden twee mannen tot diaken mogen wijden. Een van hen is hier om diaken te worden en het permanent te blijven, de ander om later priester te worden met een diaconaal hart.' Zo opende Mgr. Van den Hende zijn homilie op zaterdag 18 november in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal. De bisschop wijdde deze dag Daan Huntjens (29) en Peter Winnubst (51) tot diaken. Voor Daan is het een stap op weg naar de priesterwijding. Peter wordt permanent diaken.

De bisschop preekte vanuit de Schriftlezingen over de graankorrel die in de aarde valt, die sterft en zo veel vrucht voortbrengt (Johannes 12, 24-26). De evangelielezing is dezelfde als die jaarlijks op de feestdag van de heilige diaken Laurentius wordt gelezen. Jezus is de graankorrel die sterft en veel vrucht voortbrengt. Mgr. Van den Hende: 'Jezus legt uit: als je te veel gehecht bent aan wat het leven biedt, zul je het niet winnen, maar verliezen. En Jezus zegt: als je mijn leerling wil zijn, moet je Mij dienen tot het uiterste toe.' De parabel gaat niet alleen over Jezus' leven. Mgr. Van den Hende: 'Het gaat ook over zijn dienaars en leerlingen, die Hem willen volgen. Het gaat dus ook over jullie vandaag als aanstaande diakens.'

'We horen in de Handelingen van de Apostelen dat de leerlingen het druk hebben', preekte de bisschop. 'Ze moeten Christus verkondigen en uitdragen in woord en in hun persoon en zich wijden aan het gebed. We komen helemaal niet meer toe aan

© JOHAN WOUTERS

de zorg voor de ondersteuning, de diaconie, stellen ze vast. Dan denken wij als 'polderkatholieken' misschien: ze gaan voor het woord, voor de preek en laten de diaconie aan een ander over. Maar zo is het niet. Niet alleen de diaconie, maar ook de verkondiging is een last en een risico, waarvan je niet altijd zeker bent waar het je toe brengt. De apostelen hebben geen afstand gedaan van de liefdewerken van de diaconie door het aan hun broeders over te dragen,

maar om zich voortdurend te wijden aan het gebed en pal te kunnen staan voor de verkondiging van het evangelie van de gekruisigde en verrezen Heer. Als Petrus preekt over Jezus, met zijn kruisdood en verrijzenis nog vers in zijn geheugen, zeggen mensen: Je moet ophouden in de Naam van Jezus te spreken. Maar Petrus zegt: Het is voor ons onmogelijk om niet te spreken over hetgeen we gezien en gehoord hebben.'

© FOTO'S: PETER VAN MULKEN, TENZIJ ANDERS VERMELD

Diakens en priesters, bisschoppen en alle gelovigen zijn geroepen leerlingen van Christus te zijn. 'We zijn gedoopt en ieder van u wordt gevraagd de moeite in uw leven niet te schuwen en uw schouders te zetten onder het koninkrijk van God. We zijn een netwerk van liefde, het lichaam van Christus, de ranken aan

de wijnstok', aldus bisschop Van den Hende.

De collecte tijdens de viering was bestemd voor Centrum Vronesteyn en de restauratie van het orgel van de kathedraal. De opbrengst bedroeg € 2099.

DAPHNE VAN ROOSEDAAL

Bisdom kent diaconieprijsen toe

Op zaterdag 11 november reikte vicaris-generaal Dick Verbakel in de Caeciliakerk in Rotterdam de diocesane Diaconieprijs 'Brood en Rozen' uit aan drie diaconale initiatieven. De eerste prijs in de categorie 'diaconie en gemeenschapsopbouw' en de daarbij behorende wisseltrofee ging naar het B-COS Hand in Hand Refugee Project van de Engelstalige Internationale parochie in Den Haag. Ook de prijs in de categorie 'diaconie dichtbij' ging naar Den Haag en wel naar het Willibrordkamp van de parochie Maria Sterre der Zee. De stichting Vamos Schipluiden was de winnaar in de categorie 'diaconie ver weg (MOV)'. Alle drie winnaars ontvingen een cheque van 1.000 euro. Dat bedrag mogen zij besteden aan nieuwe diaconale activiteiten. Voordat vicaris-generaal Dick Verbakel de prijzen uitreikte, hield Liesbeth Stalmeier een inspirerende inleiding over Sint Maarten als voorbeeld voor de diaconie. De uitreiking vond immers plaats op diens feestdag: 11 november.

'Alle aanwezigen ontvingen een 'Diaconale kalender 2018 en 2019'. Daarin staan de zestien voorgedragen projecten beschreven en worden relevante diaconale dagen vermeld. Inmiddels hebben ook alle PCI-besturen en werkgroepen diaconie en MOV een exemplaar ontvangen', aldus Jan Maasen, medewerker Dienen.

© PETER VAN MULKEN

MAMA DI ROSARIO: in gebed rond Maria

Wekelijks komt gebedsgroep Mama di Rosario bij elkaar voor gebed en ontmoeting. Het eerste zaadje voor de Antilliaanse groep werd gezaaid in het voorjaar van 2005. Vilma Victorina benaderde Frances Jonge om samen de rozenkrans te bidden. Vanaf dat moment ontmoetten zij elkaar elke donderdagavond voor gebed bij een van hen thuis.

Als eerste sloot echtgenoot Silvio Jonge zich bij het tweetal aan. Al gauw volgden meer mensen en werd de groep te groot voor bijeenkomsten bij iemand thuis. Er werd naar een geschikte plek gezocht en gevonden in de parochie in Schiedam.

De naam van de groep kwam spontaan op tijdens deelname aan een bezinningsweekend bij de Charismatische Vernieuwing. Het werd: Mama di Rosario. De groep staat onder leiding van Silvio Jonge, die in 2011/2012 de opleiding tot gebedsleider volgde.

Er zijn in de afgelopen jaren veel mensen bij gekomen, anderen zijn weer gegaan. Jonge: 'De mensen zoeken verdieping. Er komen deelnemers uit Almere, Utrecht en Amsterdam. In oktober houdt de groep een gebedsmarathon. In estafette bidden we duizend maal het Weesgegroet, dit jaar voor de zesde keer.' Zonder ophouden klinkt het gebed. Enkelen waken de hele nacht door, anderen sluiten zich aan in de estafette.

Sherida Gouverneur motiveert haar komst naar de gebedsgroep met: 'Ik vind hier rust. Regelmatig kom ik met hoofdpijn binnen en ga ik zonder hoofdpijn weg. Maria betekent veel voor mij. Ik ben opgegroeid met Maria. Het is voor mij heel vanzelfsprekend om mij tot de moeder van Jezus te richten. Het gaat mij er om zo goed mogelijk te leven. Daar hoort bidden bij.'

Vertrouwen

'Ik probeer te bidden vanuit rust en vertrouwen. Maar ik heb ook gezien dat vertrouwen iets is wat moet groeien. Wat je vraagt wordt niet stante pede gegeven; het komt als het zover is. Ik ontmoet mensen hier met zo'n rotsvast vertrouwen dat ik denk: Zo ver ben ik nog niet. Dan bemerk ik dat ik bid en me ondertussen gewoon zorgen blijf maken. Ik probeer dus toe te groeien naar bidden vanuit rust en vertrouwen.'

Siegfried Tromp vertelt: 'Naast het gebed en de zang, wisselen we ook ervaringen uit. Die uitwisseling is voor mij heel belangrijk. Het leert mij hoe ik het geloof vorm kan geven in het dagelijks leven. De ervaringen die we met elkaar delen zijn heel uiteenlopend. Van situaties op het werk, tot het omgaan met ziekte of zelfs het verlies van een dierbare. Doordat ik hoor hoe anderen hun geloof beleven, leer ik verder. Ik zie dat er daardoor steeds een deur voor mij geopend wordt. Deze groep versterkt mijn geloof.'

JOLANDA DE WOLF

Stervenden

De groep verzorgt speciale vieringen op dagen als Maria Hemelvaart, Maria Visitatie en in de oktober- en mei-maand en ook in de Advent. Daarnaast is er deelname vanuit de gebedsgroep aan de Banneux-bedevoarten. Een andere kernactiviteit is het waken en bidden van de rozenkrans bij stervenden. Silvio Jonge: 'Iedereen is welkom maar de groep is in die zin een migrantengroep, dat er wordt gebeden en gezongen in het Papiaments. De vieringen hebben een charismatisch karakter.'

Je ziet wat geloof met mensen doet

Vertrek Bep Willers – van Oostwaard

Op 1 januari 2018 beëindigt Bep Willers – van Oostwaard haar werkzaamheden voor het bisdom Rotterdam. Door haar vrijwilligerswerk in haar thuisparochie Meije-Zegveld werd haar belangstelling voor geloof en kerk gewekt en ging zij theologie studeren. Eerst op de Hogeschool Holland in Diemen, daarna aan de Katholieke Theologische Universiteit Amsterdam. Op 1 januari 1997 ontving zij haar kerkelijke zending als pastoraal werker in het voormalige dekenaat Het Groene Hart als medewerker Catechese en Jeugd en jongeren. Op 1 januari 2007 werd zij benoemd tot medewerker Leren en Pastoraat bij de Pastorale Dienstverlening.

‘Ik vond het fijn dat ik bij de Pastorale Dienstverlening directe collega’s had waarmee ik kon samenwerken. Dit was inspirerend en het verruimde mijn blikveld’, aldus Bep. Binnen het Pastoraat hield Bep zich bezig met pastoraatgroepen, wijkcontactpersonen en rouw- en rouwverwerkingsgroepen. ‘Door persoonlijke ervaringen die

bij rouwgroepen aan de orde komen ondersteunen mensen elkaar bij de verwerking van de rouw’.

Terugkijkend heeft Bep veel plezier beleefd aan het geven van cursussen. Bep: ‘Er ontstaan geloofsgesprekken waar cursisten ervaren dat je op verschillende manieren kunt geloven. Het geloof geeft mensen steun en dan zie je ook wat geloof met mensen doet. Het is bijzonder om te horen hoe waardevol geloof kan zijn bij belangrijke levensmomenten en in het ‘gewone’ dagelijkse leven’.

De toekomst van de catechese ziet Bep hoopvol in. ‘In parochiële beleidsplannen is aandacht voor catechese waarmee parochies het belang ervan onderstrepen. Ook is catechese in parochiële vormingsprogramma’s opgenomen. In deze programma’s is er voor verschillende doelgroepen ‘elck wat wils’

© COCK WILLERS

zoals het draaien van films, aandacht voor meditatie en uiteraard catechese’, aldus Bep.

‘Ik heb met plezier en voldoening in het bisdom Rotterdam gewerkt. Het werken met mensen in de setting van geloof en Kerk heeft ook mijn eigen geloof verrijkt’.

MONIQUE MEEUSSEN

NIEUW:

Poolse Kerstsamenzang

‘Voor het éérst zal op de derde zondag van de Advent in onze parochie een Kerstsamenzang zijn voor onze parochianen uit Polen. In ons Parochiegebied wonen drieduizend Polen, jongeren en gezinnen. Vooral in Boskoop en Waddinxveen, maar ook in de andere plaatsen. Zij behoren tot de geloofsgemeenschap St. Jan de Doper. Wij willen als pastoraal team en parochianen dit tot uiting brengen in een Kerstsamenzang in het Pools. De katholieke Kerk is een wereldkerk. De catholica is overal. Ook in het Groene Hart’, zegt diaken Leon Everts. ‘We zullen zingen en luisteren naar het Kerstverhaal.’

U bent van harte uitgenodigd. U hoeft zich niet aan te melden.

Waar: Rooms-Katholieke Kerk H. Joannes de Doper, A.P. van Neslaan 50 in Boskoop.

Wanneer: Zondag 17 december, aanvang om 17.00 uur, daarna is er tijd om elkaar te ontmoeten in de parochiezaal met een Pools Kerstgebruik en koffie, thee, limonade, warme chocolademelk en warme Glühwein.

Informatie via: Gosia Pisula, E: malgola83@tlen.pl M: 0643861603

© HENK LUGTENBURG

Brielse gidsen bezoeken Oudenbosch

Het hele jaar door verzorgt dagelijks een dertigtal vrijwilligers rondleidingen in het Bedevaartsoord in Brielle. Ter afsluiting van het seizoen brachten zij op maandag 9 oktober een bezoek aan de basiliek van Oudenbosch. Een replica van de grote Sint Pieterskerk in Rome. Soms wordt deze kerk dan ook ‘De kleine Sint Pieter’ of ‘De Sint Pieter van het Noorden’ genoemd. Na een gezamenlijke lunch kreeg de groep een rondleiding door de kerk. De gids wees hen op de bijzondere binding, die de basiliek van Oudenbosch altijd heeft gehad met de Martelaren van Gorcum. In het verleden hebben er ook 19 beelden van de Martelaren op de trans aan de buitenzijde van de kerk gestaan. Door erosie zijn deze beelden in de loop van de jaren stuk gegaan en uiteindelijk verwijderd.

HENK LUGTENBURG

Herenkoor St. Caecilia 175 jaar

Herenkoor St. Caecilia van de St. Victorkerk in Noordwijkerhout bestaat 175 jaar. Ter gelegenheid van dit jubileum ging het koor op 8 oktober na de mis ‘op de kiek’, op dezelfde plaats en in dezelfde opstelling als hun voorgangers in 1902. Zowel toen als nu vierde een koorlid zijn 60-jarig koorjubileum. Toen was het Dirk van den Berg, op de foto vooraan tussen pastoor Van Halen en dirigent Vos; nu Willem van Kampen tussen pastor Owel en dirigent Van Grieken.

FRED GROOT, SECRETARIS HERENKOOR ST. CAECILIA

© KIM VAN SCHOOTEN

60 jarig Jubilee van den Heer D. v.d. Berg
1842 - 2 februari - 1902

Welzijn op recept

Eenzaamheid

Stelt u zich het volgende voor: iemand gaat naar de dokter met een klacht als hoofdpijn, slapeloosheid of sombere gevoelens. De huisarts stelt vast dat er geen lichamelijke oorzaken zijn; de klachten zijn psychosomatisch. Wat kan de arts doen? In Warmond en omgeving geeft de huisarts dan een "Recept voor Welzijn" mee.

Met dat recept wordt de patiënt verwezen naar de welzijnsadviseur. Die gaat met de patiënt in gesprek. Samen zoeken zij naar een activiteit passend bij de interesses en mogelijkheden. Soms is dit bewegen, soms een cursus volgen, gezamenlijk eten, er op uit in de natuur of zingen in een koor. Soms mondt het uit in vrijwilligerswerk.

Het initiatief kwam in Warmond van de grond. Jan Timmermann was de kartrekker: 'Ik hoorde van dit idee via mijn dochter. Zij nodigde mij uit voor een avond van haar werk, waar het idee van een Recept voor Welzijn uit de doeken werd gedaan door iemand uit Nieuwegein. Daar liep dit programma al. Toen ik van dit idee hoorde, zag ik meteen mogelijkheden voor Warmond en omgeving. Vanuit mijn professionele achtergrond – ik was voorheen werkzaam bij de Sociale Dienst en vanuit mijn actieve betrokkenheid bij de Kerk – zag ik voor me wat dit initiatief zou kunnen bieden.'

Als lid van de pastoraatgroep in de parochie had Timmermann diaconie in zijn portefeuille. 'Door die bril bekeek ik het plan. We weten allemaal

© HENRY DE WOLF

dat er in onze omgeving eenzaamheid is, dat het moeilijk is om uit een dal te klimmen als je bijvoorbeeld alleen komt te staan. Juist voor deze mensen zou Recept voor Welzijn een steun in rug kunnen betekenen.'

Beginnen

Jan Timmermann besloot zijn schouders te zetten onder het plan en nodigde op de pastorie van de Sint Matthiaskerk enkele sleutelfiguren uit. Hij ging om de tafel met een huisarts, met vertegenwoordigers van de thuiszorg en van de

lokale welzijnsorganisatie Welzijn Teylingen. Timmermann: 'De huisartsen waren enthousiast. Zij zagen meteen de patiënten voor zich die gebaat zouden kunnen zijn met een welzijnsrecept. Gezamenlijk hebben we een plan gemaakt om het programma te starten. Het plan omvatte een pilot – een proef van een jaar – en ook een communicatieplan.' De mensen in Warmond moesten immers op de hoogte komen van de mogelijkheden. Ook instanties moesten worden geïnformeerd. 'Wel zijn we heel eenvoudig begonnen met de uitvoering. Het was natuurlijk niet de bedoeling dat de mensen in een bureaucratische papierwinkel zouden verzanden.

De hulp moest eenvoudig te bereiken zijn.'

Preventief

Hoe staat het project er nu voor? Ria Eijk, directeur van Welzijn Teylingen legt uit: 'Na de pilot van 2016 – 22 mensen ontvingen een Recept voor Welzijn – begint het initiatief nu echt te lopen. De huisartsen zien een welzijnsrecept als een van de mogelijkheden om een patiënt uit een dal te helpen. Ook werkt het preventief.' Zo kan Recept voor Welzijn voorkomen

dat er (meer) medicijnen moeten worden voorgeschreven. 'Voorheen kon een huisarts natuurlijk ook adviseer lid te worden van een clubje. Maar de dokter heeft niet de tijd om samen met de patiënt uit te zoeken wat het aanbod is en wat past bij de behoefte. Dan blijft het bij een goedbedoeld advies.' Met Recept voor Welzijn krijgen de mensen aandacht van de adviseur en worden ze op weg geholpen. Soms ook worden ze gekoppeld aan een maatje, een vrijwilliger die af en toe wat met hem of haar onderneemt.

Vanuit Kerk naar maatschappij

Recept voor Welzijn is na Warmond uitgebreid naar de hele gemeente Teylingen. Voorhout en Sassenheim doen ook mee. Timmermann: 'Het is toch mooi om te zien dat dit concept zich als een olievlek uitbreidt? Het is nu in professionele handen, maar pas nadat het in gang is gezet. Daar is betrokkenheid en inzet voor nodig. Voor mij is je inzetten voor de wereld om ons heen, onlosmakelijk verbonden met ons geloof. Ik zou niet weten wat ik stond te doen in het koor, zingend in de viering op zondag, als ik niet op maandag mijn handen uit de mouwen zou steken voor de naaste. Het allermooiste vind ik het wanneer het lukt om vanuit onze kerkelijke betrokkenheid, activiteiten van de grond te tillen in de maatschappij. Die verbinding is onmisbaar.'

JOLANDA DE WOLF

© PETER VAN MULKEN

V.l.n.r. Jan Hendriks, Lisette Hendriks, Marjo Hoogenbosch en Aureel van Wersch. Niet op de foto John Bakker en Ada Kors.

Bestuur Laetare op bezoek bij

'Het bestuur van het Fonds Laetare bracht een bezoek aan de Blauwe Zusters in de Boskantkerk in Den Haag. De plek van de zusters is een oase van stil gebed en inloophuis in het centrum van Den Haag. Het fonds honoreert de aanvragen van de zusters voor hun werk en lieten zich graag nader informeren door zuster Nadiya', zegt Marjo Hoogenbosch.

Jongerenbedevaart naar Banneux

Een groep van 26 jongeren ging in het weekend van 7 en 8 oktober naar Banneux, het Maria-oord tussen Luik en Spa. Deze jongerenbedevaart sloot aan bij de vijfdaagse pelgrimage voor volwassenen, georganiseerd door het Banneux Comité.

Zaterdagochtend vertrok de bus al vroeg vanuit Den Haag, langs Rotterdam en Gorinchem, met een enthousiaste groep van 26 jongeren. Eenmaal in Banneux sloot de groep aan bij de al aanwezige pelgrims voor een rondleiding over het heiligdom. 's Middags was er tijd voor verdieping over het thema roepingen.

Bron

Tegen de tijd dat de mis begon, was het aan de jongeren om de mensen in een rolstoel naar de kerk te brengen. Jongerenkoor Tutti uit Gorinchem luisterde de mis op. Daarna ging de groep naar de bron van Banneux; de rozenkrans werd gebeden, er was persoonlijk gebed en ieder kon zijn of haar handen in het water van de bron te steken. Net zoals Maria vroeg aan Mariëtte in 1933.

Een van de deelnemers: 'Het samenzijn, de mensen helpen en 's avonds bij de bron, dat waren de mooiste momenten van de reis. We waren samen, om de zegen te vragen voor nacht. Het is

mooi om te zien hoe blij de ouderen werden van onze helpende hand.'

Daarmee was de dag nog niet ten einde: een lichtprocessie in de grote kerk van het heiligdom sloot de dag af. Tenminste, voor de ouderen: de jongeren brachten voor het slapen gaan nog eens een bezoek aan de bron, met een 'kruisweg by night'.

Ziekenzegen

Mgr. Hoogenboom was hoofdcelebrant in de internationale viering op zondagmorgen. Tutti zong weer. De jongeren bereidden zich daarna apart voor op het lof en de ziekenzegen, om deze met beide pelgrimsgroepen te kunnen beleven.

Het afscheid van de pelgrims en de jongeren ging vergezeld van gebed en een laatste bezoek aan de bron. 'Een bijzonder, indrukwekkend en speciaal weekend.'

DAPHNE VAN HOESEL

De jongerenbedevaart naar Banneux wordt ieder jaar georganiseerd in september of oktober. Iedere jongere vanaf vijftien jaar is welkom. Voor meer informatie: diaken Ronald van Berkel, E: r.vanberkel@rkdenhaag.nl.

Onderweg als de Drie Koningen – en terug langs een andere weg

Het bisdom Rotterdam trok naar Rome. Van 12 tot 22 oktober gingen de pelgrims uit Zuid-Holland onderweg, om de band met de Wereldkerk en de onderlinge relaties te versterken. Rector Walter Broeders was een van hen.

Transeamus usque Bethlehem – samen op weg naar het kind Jezus

In de Dom van Keulen ging rector Walter Broeders in zijn preek in op de overeenkomsten tussen de Romebedevaart en de reis van de Drie Koningen. 'We zijn op weg naar Rome, maar eigenlijk zijn we ook op weg naar Bethlehem. Want we zijn op reis gegaan om Jezus te ontmoeten. In ons samen bidden, samen de eucharistie vieren en in onze ontmoetingen die we gaan hebben in Rome met mensen die ons zullen wijzen naar Jezus'.

Essentie

Op reis gaan brengt altijd vermoeidheid, ongemakken en problemen en probleempjes met zich mee. 'Gaandeweg de bedevaart zag ik dat, door elkaar te dragen – "zal ik een broodje voor je halen?" – en door onze ontmoetingen, de flexibiliteit van ons allemaal groeide. Dat we steeds minder bezig waren met onze eigen dijtes en datjes. Daar komt dan iets mooiers voor in de plaats. Je komt dichterbij de essentie van je geloof.

Zo stonden we op het Sint Pietersplein voor de ontmoeting met de paus. Iedereen hoopte natuurlijk dat in zijn rondgang de paus ook naar ons kwam. Naast ons stond een groep blinden. Paus Franciscus ging naar hen toe en groette een ieder persoonlijk door een wang-tegen-wang-omhelzing. Een begroeting met

Zuid-Amerikaanse warmte. Zo'n veertig mensen; één voor één, dat duurde wel een kwartier. Daarna ging de paus verder. Na afloop vertelden de mensen in onze groep dat ze het zo mooi hadden gevonden om hier getuige van te zijn geweest, daar waar ze eerst hoopten zelf de paus de hand te mogen schudden.'

Delen

Op het programma stonden een bezoek aan de Wereldvoedselorganisatie van de Verenigde Naties (FAO) en een kennismaking met de Sant'Egidiogemeenschap en haar spiritualiteit: vriendschap met de armen en gebed. De gemeenschap leeft mee en biedt steun aan de drieduizend mensen die in Rome op straat leven. Walter Broeders: 'Het bezoek aan de FAO leerde ons dat het wereldvoedselprobleem niet een probleem ver van ons vandaan is, maar dat ook onze keuzes, bijvoorbeeld in ons consumentengedrag, er toe doen. De Sant'Egidiobeweging inspireert ons onze ogen open te houden voor onze naasten en ook de armen te zien als broers en zussen. Zo brachten deze bezoeken ons een stap verder in de opbouw van een beschaving van liefde, waarover onze bisschop regelmatig spreekt.

In januari heeft onze groep een reünie. Ik hoop daar te horen dat de bedevaartgangers veel hebben gedeeld van hun ervaringen. Gedeeld in hun families en in hun eigen parochies. En dat zo hun ervaringen uitvloeien in onze geloofsgemeenschappen. Immers de bedevaart heeft iets met ons gedaan, we zijn net als de Drie Koningen via een andere weg teruggegaan.'

JOLANDA DE WOLF

Bidden is een gesteltnis van het hart

"Het gebed en de psalmen bij de vorming van diakens en priesters" was het thema van de Dieslezing op maandag 2 oktober op Vronesteyn. Spreker was abt Henry Vesseur osb van de Sint Willibrordabdij in Doetinchem.

Hij sprak over de oproep om te 'bidden zonder ophouden' (1 Tessalonicenzen 5, 17) en legde uit dat het getijdengebed hier een antwoord op wil zijn. 'De gewijde bedienaren hebben een specifieke taak om het getijdengebed te bidden, maar het is ook een gemeenschappelijke taak van de Kerk. Jezus zelf was een man van gebed. Belangrijke momenten, zoals de roeping van de twaalf apostelen, worden voorafgegaan door gebed.'

'Bidden is een gesteltnis van het hart. Het is een geraakt zijn door Gods liefde die je niet meer loslaat en waar je niet meer zonder kunt.' Abt Vesseur spreekt over de verinnerlijking, over de harmonie van het hart met het woord van God dat je biddend spreekt en hij benadrukt hoezeer Jezus aanwezig is in het gebed. Jezus zegt in het evangelie: 'Waar er twee of drie verenigd zijn in mijn Naam, daar ben Ik in hun midden' (Matteüs 18, 20). De psalmen zijn als een rivier van woorden, waar je in kunt gaan staan. Psalmodie dwingt ons om verder te gaan dan onze ervaringen en gevoelens, ze drijft ons naar God. Ze vertolken de liefde die God is en die in de biddende gemeenschap en het hart van ieder van ons aanwezig is.'

Rector Broeders wijdt tenslotte een kort woord aan het gebed voor Vronesteyn, voor roeping tot het priesterschap, het diaconaat en het religieuze leven. Op vele plekken wordt gebeden voor het huis Vronesteyn. De rector en staf zijn daar dankbaar voor.

DAPHNE VAN ROSENDAAL

Meer is te lezen op www.bisdomrotterdam.nl

© PETER VAN MULKEN

Roeping... geroepen zijn

Van kleins af aan, had ik de ambitie om een professionele klassieke pianist te worden. Als elfjarige jongen werd ik toegelaten tot de School voor Jong Talent van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag waar ik studeerde tot ik mijn mastergraad behaalde.

Later kreeg ik taken om te begeleiden, te dirigeren of te zingen tijdens de Heilige Mis. Een zondag zonder de eucharistie voelde als een onvolledige dag. Ik werd mij bewust van mijn afhankelijkheid van God en vond de essentie van het leven in Christus waar hoop en vergeving is. Deze vreugde vond ik te mooi om bij mijzelf te houden. Ik wilde mijn leven aan God wijden en de blijde boodschap met de mensen delen.

Terugkijkend was de muziek een middel om via de muziek de Heer te leren kennen en te loven. In het jaar 2016 besloot ik de dialoog met Jezus aan te gaan in de aanbiddingskapel te Fatima. Ik sprak: "Heer, dank voor al uw genaden en zegeningen. Ik hou van U. Wat wilt U dat ik doe? Ik ben uw instrument, klaar om uw wil te volgen." In de volgende dagen van mijn verblijf te Fatima vertelden onbekenden mij elke dag ononderbroken om het priesterschap te overwegen. In mijn persoonlijke overtuiging dat God door die mensen antwoordde, ontving ik de kracht om de stap te nemen om op Vronesteyn priesterstudent te worden. Wat er ook moge gebeuren, met volle overtuiging durf ik te zeggen dat God me overvloedig liefheeft en dat ik van Hem hou. Vanwege die liefde geef ik alles. Christus is mijn leven waard.

PATRICK WIJNHAMER

Meer weten over roeping?

Neem contact op met rector Walter Broeders.
T: 0703873804 M: 627140117
E: w.broeders@bisdomrotterdam.nl

Bedevaart Rome

Oktober 2017 Bisdom Rotterdam

De heilige diaken Laurentius in de kerk Laurentius Buiten de Muren. Op donderdag 19 oktober vieren de pelgrims hier de eucharistie bij het graf van de patroonheilige van het bisdom Rotterdam.

Dit katern wordt u aangeboden door het bisdom Rotterdam Meer foto's en verslagen staan op www.bisdomrotterdam.nl/bedevaart Foto's: © Ramon Mangold
Bisdom Rotterdam Koningin Emmaplein 3 3016 AA Rotterdam T: 010 - 2815171 E: bureau@bisdomrotterdam.nl I: www.bisdomrotterdam.nl

Donderdag 12 oktober

De eerste pelgrims vertrekken. Zij reizen per touringcar naar Rome. In alle vroege verzamelen ze zich op de diverse opstapplaatsen in het bisdom. Op de eerste dag vieren de pelgrims de eucharistie in de magnifieke Dom van Keulen. Het Pelgrimskoor zorgt tijdens de bedevaart voor de muzikale ondersteuning, onder leiding van Irene van Geel en met Freek Elbers op het orgel.

Zaterdag 14 oktober

De Antoniusbasiliek in Padua is bijzonder, omdat er zich het graf bevindt van de heilige Antonius van Padua. Hij was een van de eerste volgelingen van Franciscus van Assisi en staat bekend om zijn vurige preken. Hier houdt diaken Dick Vrijburg een inspirerende homilie. In de woorden van een van de deelnemers: "Hij hield een vurige preek: alsof Antonius er zélf stond!" De preek gaat over hoe gelovigen elkaar onderweg dragen en doen opstaan in alle broosheid van het leven.

Op deze dag vertrekken ook de pelgrims die per vliegtuig naar Rome reizen. Zij maken onder leiding van pastoor Flohr in de middag een wandeling door de stad. Pastoor Flohr is enkele dagen in Rome en is van harte bereid de groep rond te leiden. Bij het diner in het hotel ontmoetten de buspelgrims en de vliegpelgrims elkaar. Mgr. Van den Hende voegt zich later op de avond bij de pelgrims in het hotel.

Vrijdag 13 oktober

De pelgrims rijden naar het stadje Vipiteno in het Italiaanse Zuid-Tirol. "We hebben onderweg mooie ontmoetingen en gesprekken, gebed en catechese in de bus", vertelt bedevaartleider vicaris-generaal Tjeerd Visser op bisdomrotterdam.nl. "In Keulen hadden we een mooie eucharistieviering in de dom. Zo zijn we begonnen bij de relikven van de drie koningen die zelf ook pelgrims waren. Onderweg reden we langs Trente, waar het concilie plaatsvond in 16e eeuw als reactie op reformatie. Dat is bijzonder in dit jaar waarin we 500 jaar reformatie gedenken. De viering in Vipiteno was intiem in het kleine kerkje van de Heilige Geest."

Zondag 15 oktober

Sophie en haar vader Pieter Clemens uit Lisse zijn samen op reis. "De reis wordt door het bisdom georganiseerd. Daarom weet je dat je een geïnspireerde reis hebt. We zijn met verdieping bezig, elke dag is er een mis. Site seeing is bij deze reis van ondergeschikt belang." Sophie: "Het is mijn eerste keer in Rome. Ik had een beetje de hoop dat ik kippenvel zou krijgen en dat heb ik nu. Op dag één."

Maandag 16 oktober

De pelgrims vieren de mis in de basiliek van Maria Maggiore. "We mogen in navolging van Maria biddende mensen zijn", preekt rector Walter Broeders. Hij vraagt de pelgrims te bidden voor roeping tot het priesterschap, diaconaat en religieuze leven. Daan Huntjens is deelgroepleider en samen met andere priesterstudenten acoliet bij de eucharistievieringen. "Het is mooi om vlak voor mijn diakenwijding op 18 november de mis te dienen aan deze altaren in Rome", vertelt hij. "De altaren hier zijn verbonden met de paus en met al die andere altaren in de wereld."

Dinsdag 17 oktober

De eucharistie wordt deze dag gevierd op een bijzondere plek: de Sint Pieter. Mgr. Van den Hende: "Op deze plek, vlak bij het graf van Petrus, mogen we vieren dat de Heer de Kerk aan ons gegeven heeft. Pastor Bouke Bosma verzorgt de homilie. In de middag bezoeken de groepen onder meer de Friezenkerk. Ongeveer zeventig mensen gaan naar de catacomben. Een van hen is Jan Braams (79) uit Rotterdam (links op de foto met blauwe trui in de hand). Hij ging in 2010 ook mee met het bisdom op bedevaart naar Rome. "Rome trekt me aan", vertelt hij. "Hier is de wereldkerk merkbaar aanwezig." De bisschop en de pelgrims brengen een bezoek aan de FAO (Food and Agriculture Organization) van de Verenigde Naties. Dit is een dag nadat paus Franciscus de FAO bezocht vanwege Wereldvoedseldag 2017. Er zijn toespraken van Hans Hoogeveen (de Permanent Vertegenwoordiger bij de FAO), Dan Gustafson (adjunct-directeur-generaal van de FAO), Prins Jaime de Bourbon de Parme (de Nederlandse ambassadeur bij de Heilige Stoel), Mgr. Hurkmans (rector van de Friezenkerk) en Mgr. Van den Hende.

Woensdag 18 oktober

De pelgrims staan vooraan bij de audiëntie met paus Franciscus. Nadat de paus zijn toespraak heeft gehouden en de zegen heeft gegeven, loopt hij naar een groep blinde mensen die vooraan staat. "De paus ontmoette ieder van hen persoonlijk door een omhelzing of met een schouderklop. Het was heel warm, heel hartelijk", vertelt Ruben Stolker (35) uit Leiden. "Jezus laat zich raken door mensen. Hij wordt door medelijden bewogen. De paus wordt door medelijden bewogen en gaat over tot daden van liefde. Onze paus spreekt tot het hart en dat moet ons tot daden aanzetten."

Na de audiëntie bezoeken pelgrims de Friezenkerk, de stad of de Vaticaanse musea. Aan het eind van de middag komt iedereen weer samen voor de eucharistieviering in de basiliek van Sint Paulus Buiten de Muren, waar al eeuwenlang het graf van de apostel Paulus wordt vereerd.

Donderdag 19 oktober

In de kerk Laurentius Buiten de Muren vieren de pelgrims de eucharistie bij het graf van de heilige. Mgr. Van den Hende: "We mogen bij zijn graf zijn. Niet alleen om te denken aan zijn getuigenis van liefde, maar ook omdat we in hem een voorspreker vinden, die ons helpt om op onze weg van God te getuigen en een netwerk van liefde te zijn. Het netwerk van liefde strekt zich uit door de eeuwen heen. We mogen van generatie op generatie het geloof aannemen en zo ook het getuigenis van Laurentius tot het onze maken."

Jaar van Gebed

Het bisdom Rotterdam houdt met ingang van het nieuwe kerkelijk jaar, bij de start van de Advent op 3 december, een Jaar van Gebed. Mgr. Van den Hende kondigde dit aan in Rome op de laatste dag van de bisdombedevaart:

“We hebben deze bedevaart in geloof gemaakt, we hebben ons geloof gevierd en veel gebeden. Een netwerk van liefde kan niet uit eigen kracht ontstaan en moet ook geen koepel van louter actie worden. Het begint met gebed. Zo komen we tot dienstvaardigheid en liefde.”

Tijdens de chrismamis op woensdag 12 april in de Kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth preekte de bisschop al over het gebed. Na afloop van de chrismamis werd duidelijk dat het pleidooi van de bisschop weerklank vond. Veel mensen spraken de bisschop er op aan en onderstreepten in hun reactie de grote waarde die ze hechten aan bidden. En tegelijkertijd ook de moeite die je kunt hebben in het dagelijks leven om tijd en ruimte te maken voor het gebed. Zo ontstond en groeide het idee van een diocesaan themajaar rond gebed, mede ook in gesprek met priesters in het bisdom en verschillende gremia.

Vrijdag 20 oktober

De pelgrims vieren de eucharistie in de kerk van Santa Maria in Trastevere. Pater Yan Asa verzorgt de homilie over de zalig-

sprekingen (Matteüs 5, 1-12a). Tijdens de zeven dagen in Rome beleefden de pelgrims veel mooie momenten. Daardoor ontstond ook de ruimte om met elkaar te spreken over verdriet en moeilijkheden. Pater Asa heeft een bemoedigend woord. “Zalig zij die treuren. Als we worden ondergedompeld in moeilijke situaties, zoals het verlies van onze dierbaren, willen we vrede vinden en ons laten versterken door ons gebed en ons geloof. Gelukkig zij die afhankelijk zijn van God.” Aan het eind van de eucharistieviering maakt Mgr. Van den Hende bekend dat het bisdom in de Advent een Jaar van Gebed start.

In de middag brengen de pelgrims een bezoek aan Sant'Egidio. Sophie Janssens komt uit Antwerpen en is lid van de Gemeenschap Sant'Egidio in Rome. Samen met de Nederlandse seminarist Zeger Polhuijs vertelt ze over de spiritualiteit van Sant'Egidio: vriendschap met de armen en gebed: “Als we willen leven als christenen, moeten we bidden om te horen wat de Heer ons wil zeggen.”

Geloofsgesprek

Op zondag 12 november wordt om 10.15 uur op NPO2 een Geloofsgesprek uitgezonden. Het interview werd opgenomen tijdens de bisdombedevaart. Mgr. Van den Hende vertelt over de bedevaart. Hij doet dit samen met Arno Aardoom uit Dordrecht en Ruben Stolker uit Leiden (foto).

Reünie bisdombedevaart

Pelgrims en alle belangstellenden zijn op zondagmiddag 10 december uitgenodigd voor een reünie van de bedevaart tijdens het kerstconcert van de kathedrale H. Laurentius en Elisabethcantorij. Het kerstconcert begint om 15.30 uur in de kathedraal (Mathenesserlaan 305 Rotterdam). De kerk is open vanaf 15.00 uur. Aansluitend is er gelegenheid om elkaar te ontmoeten.

PELGRIMSTOCHT Vastenactie 2018

De Pelgrimstocht Vastenactie 2018 heeft als thema 'Tot in het Groene Hart geraakt'. Deze driedaagse bezinningstocht annex sponsortocht wordt in het Groene Hart gehouden. Inmiddels zijn de routes bekend:

- donderdag 22 maart van Bodegraven naar Noorden
- vrijdag 23 maart van Noorden naar Woerden
- zaterdag 24 maart van Woerden naar Bodegraven

De afstanden schommelen tussen de 21 en 24 km. Je kunt alle dagen meelopen of naar keuze één of twee dagen. De overnachtingsplaats voor meerdaagse pelgrims wordt een kampeerboerderij in Noorden. Omdat Noorden moeilijk bereikbaar is met openbaar vervoer, zorgt de organisatie voor busvervoer naar of van Noorden. Dat geldt ook voor de eendaagse pelgrims op donderdag of vrijdag.

Vanaf eind november kun je meer informatie vinden over de pelgrimstocht op de website van de Vastenactie. Dan kun je je ook opgeven.

JAN MAASEN

Miljoenste bezoeker van Church of Our Saviour

De internationale Engelstalige rooms-katholieke parochie, Church of Our Saviour, verwelkomde haar één miljoenste bezoeker. Dit gebeurde op de duizendste zondag dat pastoor Sjaak de Boer celebrant is in de eucharistieviering, op 19 november. De miljoenste bezoeker werd verrast met een passend geschenk.

Zestig

'Gemiddeld bezoeken zo'n 1000 kerkgangers de missen op zondag. Daarnaast worden er ook zo'n 50 huwelijken per jaar voorbereid en ongeveer 80 kinderen gedoopt. De gemeenschap bestaat uit ruim zestig nationaliteiten en heeft een grote aantrekkingskracht op Nederlanders. De gemiddelde leeftijd van de kerkgangers ligt rond de 35 jaar,' zegt pastoor Sjaak de Boer MHM

In zo'n veertig werkgroepen besteedt de parochie aandacht aan programma's voor kinderen en jongeren. Ook is er veel aandacht voor Den Haag als Internationale Stad voor Vrede en Rechtvaardigheid. Dit vertaalt zich onder meer in verschillende projecten met dak- en thuislozen en activiteiten met vluchtelingen en studenten.

Markt

De door de parochie jaarlijks georganiseerde Food Fair trekt zo'n drieduizend bezoekers, die op een dag veertigduizend euro bij elkaar brengen voor kleine noden.

De Internationale parochie is in 2011 verhuisd vanuit Benoordenhout naar de kerk van Onze Lieve Vrouw van Goede Raad in het Bezuidenhout. Na een grondige verbouwing en restauratie heeft ze daar nu een pastoraal centrum.

Uw steun
geeft hoop
aan moeder
en kind

Adventsactie komt op voor mensen die leven in mensonwaardige omstandigheden. Ook dit jaar zet de katholieke gemeenschap zich in voor Moeders & Kinderen.

Ga naar onze website en lees hoe u onze vijf projecten kunt steunen!

IBAN: NL89INGB0653100000

www.adventsactie.nl

Groot denken. Klein doen.

ADVENTSACTIE

EEN ACTIE VAN STICHTING BVA

Investituur in Maria van Jessekerk

Op zaterdag 4 november vond in de Maria van Jessekerk tijdens een pontificale Hoogmis met Grootprior Mgr. A. Hurkmans de Investituur plaats van nieuwe ridders en edelvrouwen van de Ridderorde van het Heilig Graf van Jeruzalem in aanwezigheid van Mgr. Van den Hende en pastoor Dick Verbakel.

Michael Brenninkmeijer, landscomandeur, zegt: 'We hebben zestien nieuwe leden verwelkomd met elk hun eigen talenten, die onze orde verrijken en nieuwe mogelijkheden voor de toekomst bieden. Geestelijke verdieping, inzet voor de anderen en onze onderlinge verbondenheid vormen het fundament van onze Ridderorde. Onze broederschap kan enkel groeien door een sterke onderlinge band van vertrouwen, van oprechte interesse, van dienstbaarheid en zorg voor elkaar, en ook van echte vriendschap. We streven ernaar een kracht ten goede te zijn in ons gezin, op het werk, in de Kerk en de maatschappij'.

'In de prachtige Maria van Jessekerk in Delft ben ik tot ridder van de Ridderorde van het Heilig Graf van Jeruzalem geslagen. Eervol, maar ook met een opdracht op te komen voor de christenen in het Heilig Land door hen financieel en moreel te steunen. Voor mij persoonlijk geeft de Ridderorde de unieke kans en uitdaging mijn geloof concreet invulling te geven. Het geloof geeft mij steun en kracht; het is de richtsnoer voor mijn leven en geeft zingeving. Bij de Ridderorde kan ik, in broederschap, samen mijn geloof verdiepen en mijn levensweg, gedragen door God, bewandelen. Het Heilig Graf verwijst naar het lege graf; teken van hoop en geloof in de verrijzenis. Wat een rijkdom om dit als ridder te mogen ervaren!', zegt Carlos Gielen die door grootprior Mgr. Hurkmans tot ridder wordt geslagen.

'Deelgenoot mogen zijn van de Ridderorde voelt als een warme deken die je omsluit. "Neem een weinig tijd voor God en rust een weinig uit

© Foto's: MARCEL JASPERS

in Hem," schreef de middeleeuwse theoloog Anselmus van Canterbury (1033-1109). "Met heel uw hart, en zeg nu tot God: ik zoek Uw gelaat, naar Uw gelaat God ben ik op zoek." Dat is wat ik ervaar als ik de regionale samenkomsten bezoek, mag luisteren naar

een inspirerende lezing, of samen met collega-novieten en de andere ridders en edelvrouwen de eucharistie vier. Een vieren waarin altijd aanwezig is, de aandacht en zorg voor de medechristenen in het Heilig Land', aldus Agda Wachter met de mantel omgehangen.

© JOOST GOES

Op dinsdag 7 november, op het feest van de heilige Willibrord, vond in het Museum voor Religieuze Kunst in Uden de boekpresentatie plaats van 'Katholiek Brabant'. Het eerste exemplaar werd door Ramon Mangold overhandigd aan de commissaris van de Koning, de heer Wim van de Donk. Daarna nam Mgr. Van den Hende, namens de bisschoppen en als voormalig bisschop van Breda, een eerste exemplaar in ontvangst. De wijding van Mgr. Van den Hende op 25 november 2006 in de H. Antoniuskathedraal in Breda vormde het startpunt voor het project. Mgr. Van den Hende feliciteerde Ramon Mangold met het boek. 'Mij is gebleken dat je als fotograaf niet alleen door de lens de gebeurtenissen en momenten beziet met een scherp oog voor details, maar

ook dat je als gelovige kijkt met je hart. De Schrift leert ons dat de Heer ons de gave van het geloof in het hart legt, op de groei, dat de Heer aan de mens een hart heeft gegeven om te denken (Sirach 17, 6). Ik hoop dat je nog heel lang met je hart blijft kijken om mensen op beeldende wijze te boeien en te verrijken in hun geloofsleven.'

Het boek Katholiek Brabant in beeld, is te bestellen via www.Berneboek.com. Prijs: € 45,00. Tot en met 7 januari 2018 is in het Museum voor Religieuze Kunst in Uden een overzichtstentoonstelling van 'Katholiek Brabant' te zien.

Lees meer via www.bisdomrotterdam.nl
Zie voor de podcast www.katholieklev.nl

© MONIQUE MEEJSEN

Annemieke de Jong, secretaresse/management-assistente van het bisdom Rotterdam, ontving op vrijdag 10 november als eerste een nieuw beeldje van de patroonheilige Laurentius bij gelegenheid van haar 25-jarig dienstjubiläum.

Een paspoort voor het Rijk Gods

Het bepaalt een identiteit en het opent letterlijk een wereld van mogelijkheden: een paspoort. Daarmee is het document, hoezeer ook met veel inspanningen bestand gemaakt tegen vervalsingen uiteindelijk toch niet meer dan enkele velletjes bijzonder papier, toch een kostbaar bezit. Want wie wil niet af en toe zijn wereld verruimen?! Op een vakantie, maar ook door ogen te openen.

De evangelist Marcus biedt ons ook een paspoort aan, stelt dr. Rob Kurvers. Hij schreef 'Een paspoort voor het Rijk Gods'. Grenzen over gaan, dat laat Marcus zien. Van Egypte naar het Beloofde Land, van Palestina naar de Grieks-Romeinse wereld. Maar ook: van onze eigen wereld naar het Rijk Gods.

Kurvers schreef de afgelopen jaren 'Op de pelgrimsweg van het geloof' en 'In het voetspoor van de Messias'. Het zijn suggesties voor preken over het evangelie van de zondag, voor respectievelijk het C- en het A-jaar. In de Kerk wisselen de evangelies van jaar op jaar, in een driejarige opvolging; in het vierde jaar worden in de vieringen dezelfde lezingen als in het eerste jaar gevolgd. In 'Een paspoort voor het Rijk Gods' zijn de overwegingen van Kurvers bij de evangelies van het B-jaar gebundeld.

Een evangelie opent grenzen, opent een weg: de weg die Christus is, zo stelt Kurvers, emeritus-pastoor in Den Haag. Door de evangelieteksten te leggen op de dag van vandaag, blijkt hoe actueel en helend Jezus' Blijde Boodschap is. Zijn inspiratie deed hij op in zijn ruim vijftigjarige pastorale en

catechetische praktijk. Kurvers zou willen dat de overwegingen de lezer helpen 'om onze eigen pasfoto terug te vinden' in het paspoort naar Gods Rijk.

'Een paspoort voor het Rijk Gods' wordt uitgegeven door Berne Heeswijk en kost in de winkel 17,90 euro. Het ISBN is 9789089722140. Kurvers had bij het schrijven zowel de beroepskracht die preekt, als de gelovige die zijn of haar geloof wil verdiepen, in gedachten. Het boek werd gepresenteerd op 20 oktober.

© BOVENWIJZ

Kerstdiner – verbinding maken met de ander

In Poeldijk wordt al sinds 20 jaar op eerste Kerstdag een kerstdiner georganiseerd voor alleenstaanden. De gasten voor het Kerstdiner worden uitgenodigd door vier vrijwilligers. Zij gaan in de periode voor Kerst op bezoek om hun gasten voor de feestelijke maaltijd uit te nodigen op de pastorie. Het diner wordt mogelijk gemaakt door de Parochiële Caritas Instelling (PCI). Jan van Dijk is een van de organisatoren van het Kerstdiner.

© HARRY STIJGER/HS COMMUNICATIE

‘Door de contacten met de Katholieke Ouderenbond, de Zonnebloem en in de parochie, komen we de mogelijke deelnemers op het spoor. Wanneer we de gastenlijst samenstellen, denken we na over wie het afgelopen jaar bijvoorbeeld zijn of haar partner heeft verloren. We werken hierbij

samen met de Hervormde Gemeente. Ondanks de persoonlijke uitnodiging zijn er altijd mensen die de stap niet durven wagen om naar het Kerstdiner te komen. Maar we blijven uitnodigen en onze ogen en oren openhouden naar mensen die de Kerstdagen alleen doorbrengen.’

Voor het kerstdiner wordt er ook een lijntje gelegd naar de middelbare school in de regio, de Interconfessionele Scholengroep Westland. Zo maken leerlingen placemats voor het Kerstdiner, en bakken koekjes voor bij de koffie.

Jan van Dijk: ‘De Scholengemeenschap helpt ook mee met de Kerstpakketten. In de school worden houdbare levensmiddelen ingezameld. De leerlingen nemen een pak koffie of een pak rijst mee van thuis. De parochie verwerkt deze artikelen in de Kerstpakketten die lokaal worden uitgereikt aan de mensen die dat kunnen gebruiken. Het is mooi dat we zo rond Kerstmis deze verbinding weten te maken.’

JOLANDA DE WOLF

Dovenpastoraat in bisdom Rotterdam

Het Dovenpastoraat in Nederland biedt bijzondere pastorale zorg aan slechthorenden en doven. Kernactiviteiten zijn kerkdiensten en huisbezoeken.

Diaken Marcel Broesterhuizen is door de bisschop van Den Bosch voor het dovenpastoraat in Nederland aangesteld; hij kreeg van de andere bisschoppen in ons land een pastorale zending voor de doven. Pater Mathias Terstappen is gevraagd om binnen het bisdom Rotterdam de eucharistie te vieren ten dienste van het dovenpastoraat. Vanaf 1 september werkt Astrid van Engeland halftijds als pastoraal werker voor het Katholieke Dovenpastoraat. Diaken Broesterhuizen vertelt: ‘Sinds 2011 werk ik aan de opbouw van de pastorale zorg aan doven. In de praktijk blijken dove mensen moeilijk aansluiting te vinden in een parochie. Vaak zijn de doven er ook niet bekend. Mensen die gehoorproblemen hebben besluiten vaak voor zichzelf: ik volg de mis wel op tv met ondertiteling.’

Missionarissen

Veel pastorale zorg werd voorheen aangeboden door onder meer het doveninstituut in St. Michelsgestel. Maar dat is verleden tijd. ‘We voelen ons vaak missionarissen, want het dovenpastoraat op een goede manier invulling geven, vergt investeren in het opbouwen van een netwerk in de dovengemeenschap’, aldus Broesterhuizen. ‘We zijn aanwezig bij evenementen en activiteiten om in contact te komen met onze doelgroep. Want vanuit het persoonlijk contact kunnen we de mensen uitnodigen voor vieringen en activiteiten.’ In de vieringen georganiseerd door het dovenpastoraat, is de communicatie afgestemd op de wens van de doelgroep. De voorganger beheerst zelf de gebarentaal, of er is een tolk aanwezig die alle gesproken teksten vertaalt in gebarentaal. Er worden Powerpoints gebruikt, zodat de kerkdienst visueel wordt. De teksten zijn mee te lezen en er worden ter ondersteuning, afbeeldingen rond de tekst geprojecteerd. In het bisdom Rotterdam zijn er maandelijks dergelijke speciale vieringen in Rotterdam en Zoetermeer.

Samenzijn

Zo komt pater Mathias Terstappen elke maand naar Rotterdam voor de eucharistieviering in het contactcentrum van stichting Welzijn Doven Rotterdam (Swedoro) aan de Michelangelostraat. ‘Men wilde zo graag hier de mis samen vieren. Vanuit het dovenpastoraat ben ik gevraagd om dat mogelijk te maken. Sinds acht maanden kom ik hier met plezier maandelijks naartoe. Ook het samenzijn na de viering is uitermate belangrijk voor de mensen. Horenden zijn welkom hoor! Er is een doventolk die zo nodig twee kanten op vertaalt.’ Het dovenpastoraat biedt verder de mogelijkheid een doop te laten plaatsvinden in een aangepaste viering. Verder zijn er speciale eerste communievoorberedingen en godsdienstonderwijs voor dove kinderen. Dit geldt ook voor het vormsel en zelfs voor de ziekenzalving, waarbij het dovenpastoraat zorgt voor een tolk. Ook voor een uitvaart helpt het dovenpastoraat met een passende viering. Broesterhuizen: ‘Naast het werk van de beroepskrachten proberen wij ook vrijwilligers te mobiliseren, zodat doven en slechthorenden onderling uitvoering kunnen geven aan dit pastoraat. Er is flink wat werk te verzetten! Maar er zijn ook zaken waar we naar uitkijken, zoals de internationale Lourdesbedevaart, speciaal voor doven, van 10 tot 14 september 2018, waar we met een groep naartoe gaan.’

Voor meer informatie over het dovenpastoraat: <http://www.doofenkatholiek.nl>.

JOLANDA DE WOLF

EENZAAMHEID IN BEELD

Vergeet je naaste niet!

In Nootdorp-Pijnacker is het project *Verbeelden van eenzaamheid* opgezet. Kern van dit project was het onder de aandacht brengen van eenzaamheid. Guus Maiburg, voorzitter van de Parochiële Caritas Instelling (PCI) en secretaris van de Ouderenbond vertelt over het hoe en waarom.

‘Dat er eenzaamheid is onder de mensen zouden we kunnen weten. We worden steeds ouder én ouderen wonen steeds langer thuis. Bij de koffie-ochtend die de ouderenbond organiseert hier in Nootdorp waren de drie oudste mensen waarmee ik in gesprek ging afgelopen week 96, 93 en 92 jaar oud. Maar ook de groep jonge mensen met gevoelens van eenzaamheid groeit. In het Overleg Maatschappelijke Organisaties (OMO), waarin onder meer de kerken, ouderenbond en Stichting Welzijn zijn vertegenwoordigd, kwam naar voren dat het algemene idee is dat eenzaamheid ver weg is. De realiteit blijkt anders.’

Om eenzaamheid onder de aandacht te brengen zijn een kalender en een boek uitgebracht. Beide uitgaven zijn medegefinancierd door de PCI. In het boek, dat de titel ‘Stil Leven’ draagt, vertellen tien mensen zelf over hun eenzaamheid. Het zijn niet alleen senioren die hun verhaal doen, integendeel. Zo is er Marco, een veertiger die vertelt over de eenzaamheid die hij in zijn jeugd, adolescentie en ook recentelijk ervaren heeft.

De kalender brengt mensen in eenzaamheid in beeld. Naast de grote foto is elke maand een spreuk opgenomen. In de Week tegen Eenzaamheid (22 september tot 1 oktober) zijn zes foto's uit de kalender op grote panelen tentoongesteld in de bibliotheek.

Maiburg: ‘Kijk, eenzaamheid is een ervaring. Je voelt je eenzaam. Dat kan de man zijn die de tv aanzet en tegelijk zich realiseert dat hij daar natuurlijk geen gesprek mee kan voeren. Dat kan de vrouw zijn die thuis komt en haar verhaal van die dag niet kan delen. Het boek, de kalender en de fotopanelen in de bibliotheek zijn niets meer dan een manier om ons wat wakker te schudden. ‘Denk ook even aan je naaste!’ zeggen we ermee. Want eenzaamheid is zwaar, en misschien is het een probleem dat nooit opgelost kan worden, we mogen het nooit opzij schuiven of uit het oog verliezen.’

JOLANDA DE WOLF

Groot onderhoud HH. Engelbewaarders in Hazerswoude afgerond Met haan in top kan toren er weer tegen

Met de inzegening van weerhaan en leien is de restauratie van de toren van de HH. Engelbewaarderskerk in Hazerswoude-Dorp zo goed als voltooid. 'Prachtig', is de nieuwe haan volgens een parochiaan.

'Zondag staat hij te preken, dan heeft hij zijn helm niet op', zegt Corry Rietveld, haar camera gericht op pastoor Ruud Visser, die wat onwennig met een witte bouwhelm op het hoofd onderaan de toren staat. Rietveld, een 74-jarige parochiaan en geboren en getogen in het dorp, maakt deel uit van het groepje belangstellenden dat zich op deze zachte oktobermiddag bij de kerk heeft verzameld. Terwijl de dorpelingen van een afstand toekijken, zal de pastoor de zegen uitspreken over de toren. Een medewerker van restauratiebedrijf Hulshof uit Aarlanderveen draagt de opnieuw vergulde weerhaan naar de bouwlift. 'Hij is prachtig', verklaart Rietveld. En met lichte verwondering: 'Ik had hem groter verwacht.'

Op een winderig platform van steigers rondom de torenspits verricht pastoor Visser zijn taak, zich stevig vasthoudend aan de weerhaan. Een verdieping lager zegen hij ook de leien, waarvan een deel is betaald door parochianen. 'Het gaat om de gelovigen, de mensen', zegt de pastoor later in de kerk. 'De HH. Engelbewaarderskerk vormt met achthonderd parochianen een hechte geloofsgemeenschap.'

Onderhoudsbeurt

Hoewel geen rijksmonument, is het gebouw volgens de pastoor 'steeds goed bijgehouden'. Toch constateerde

de bouwkundig inspecteur van het bisdom Rotterdam vier jaar geleden dat de toren wel een onderhoudsbeurt kon gebruiken. Deze moest wel binnen vier jaar vernieuwd worden', aldus pastoor Visser. 'Dat proces is afgelopen zomer in gang gezet en wordt nog voor december afgemaakt.'

Dat hoopt tenminste Cor den Hollander, lid van de commissie van beheer van de kerk. 'En geen dag later!', stelt hij op de dag van de inzegening, 19 oktober, na afloop van de plechtigheid. 'Als we het dan doen, doen we het goed'.

Klimhaak

De toren in Hazerswoude is voor het laatst in 1986 onderhanden genomen. Eens in de dertig, vijfendertig jaar is het tijd om te restaureren, licht Kees Nomen van restauratiebedrijf Hulshof toe. 'Er lagen hele voegen uit en er zijn misschien wel vijftig stenen afgebroken door vorst aan de zuidwestkant.' zegt Den Hollander.

Piet van Leijden, voorzitter van dezelfde commissie en bestuurslid van de Heilige Thomasparochie in Alphen aan den Rijn, waar de H.H. Engelbewaarderskerk onder valt: 'Een toren heeft heel veel te houden. Dit is een heel stevige klus.' Aan het onderhoud ging twee jaar voorbereiding vooraf. 'Veiligheid, steigerbouw, juridische aansprakelijkheid, noem maar op.'

Dat was in vroeger tijden wel even anders, illustreert Cor den Hollander door met een bonk een verroeste klimhaak op tafel te leggen. Het

© FOTO'S: MATTHIJS TERMEER

Pastoor Ruud Visser zegent de weerhaan.

oud-ijzer diende ooit om de toren te beklimmen en kan na de restauratie definitief naar de vitrine. 'Je gaat niet meer met die haken naar boven', meldt hij ten overvloede.

Er is heel wat gebeurd. Asbesthoudende platen in de galmgaten zijn vervangen door onderhoudsarme planken van douglashout, 28 millimeter dik. Op verschillende andere plekken is asbest verwijderd, van het doorgerotte luik in de toren zal niemand meer last hebben en de verlichting bestaat voortaan uit moderne LED-lampjes. Lood-, zink- en

koperwerk is eveneens vervangen en hetzelfde geldt voor de drie- à vierduizend leien. Om maar te zwijgen over het uurwerk en de weerhaan. 'Je praat zo over een paar ton; zegt Nomen. 'Alleen de steiger kost al een vermogen. Dat is een van de grootste kostenposten.' Hij verwacht de termijn van 30 november te overschrijden, al is het maar omdat een gespecialiseerde stukadoor de beelden van de aartsengelen Gabriël en Michaël nog moet schoonmaken. Het zijn de laatste loodjes. 'Voor Nieuwjaar zijn we weg.'

MATTHIJS TERMEER

Parochiaan Corry Rietveld (met camera) en andere belangstellenden, voorafgaand aan de inzegening van de toren.

Cor den Hollander van de beheerscommissie toont de antieke klimhaak die bij de restauratie tevoorschijn kwam.

Een medewerker van bliksembeveiligingsbedrijf ABS bevestigt de bliksemafleider.

BOUW & RESTAURATIE BV

Hulshof Bouw & Restauratie BV
Zuideinde 16
2445 AV Aarlanderveen

Tel. (0172) 57 59 25
hulshofbouw@kliksafe.nl
www.hulshof-bv.nl

150-jarig jubileum R.K. Begraafplaats St. Laurentius

Met een woord van welkom voor gasten en betrokkenen van R.K. Begraafplaats en Crematorium St. Laurentius opende directeur Theo van Werkhoven op vrijdag 27 oktober jl. een feestelijke bijeenkomst bij gelegenheid van het 150-jarig jubileum van begraafplaats St. Laurentius. Hij sprak de wens uit dat waar vele duizenden mensen uit de wijk Crooswijk en daaromheen op de begraafplaats reeds hun laatste rustplaats hebben gevonden "wij met ons team nog tot in lengte van dagen klaarstaan voor de families om het afscheid van hun dierbaren op een voor hen passende wijze te begeleiden."

Na de Vespers in de kapel H. Maria der Engelen geleid door bisschop Van den Hende verhaalde pastoor Bergs

over de historie van de begraafplaats. Hijzelf liep al als misdienaar over de begraafplaats met de oude kapel met de twee torens. Dit beeld stond hem als de dag van gisteren voor ogen. De restauraties aan de begraafplaats in de

afgelopen jaren, zoals de arcade, noemde hij waardevol.

Als tastbare herinnering aan het jubileum ontving Mgr. Van den Hende uit handen van pastoor Bergs het boek 'St. Laurentius; parel van Crooswijk' waarin schrijver Emiel van der

Hoeven de ontstaansgeschiedenis van de begraafplaats en crematorium tot en met de huidige tijd weergeeft, omlijst door foto's uit onder andere het gemeentearchief van Rotterdam. Verhalen over de vroegere beheerders

en besturen, over verwerving van plaats en status en over verval en wederopbouw van de begraafplaats komen in het boek aan bod. De schrijver, zelf aanwezig, vertelde kort over de totstandkoming van het boek en alle aanwezigen kregen het boek na afloop mee naar huis.

Als afsluiting van de avond memoereerde Leo Fijen, journalist, historicus en bekend als presentator van bijvoorbeeld 'Het Geloofsgesprek', enkele indrukwekkende getuigenissen rondom sterven en verdriet uit zijn persoonlijk leven. Hij bood de toehoorders handvatten aan om verlies niet alleen draaglijk te maken, maar er ook iets positiefs van mee te nemen.

STEVEN VAN DER KWARTEL

Zie ook de video op www.katholiekleven.nl

Auteur Emiel van der Hoeven

Leo Fijen

Theo van Werkhoven

Orgelfeest in Pauluskerk

Precies één jaar geleden kwam de tip dat het pijporgel uit de Immanuelkerk, Rotterdam-Alexander, beschikbaar was vanwege kerksluiting. Een jaar later volgde op zondag 29 november een kerkelijke inwijding en een kennismakingsconcert in de RK St. Paulus' Bekering te Capelle a/d IJssel.

Het elektronisch orgel was versleten, een nieuw noodzakelijk. Na enig zoeken kwamen Richard Bot, medewerker bisdom Rotterdam, en Nico Slooff, orgelbouwer-in-ruste dit fraaie, moderne orgel op het spoor, in 1969 gebouwd door de firma Leeftang uit Apeldoorn.

Ruim 1000 orgelpijpen

'Dit robuuste orgel van bijna 5 meter hoog telt 1046 orgelpijpen en 20 registers (klankkleuren). Het moest tot vrijwel tot de grond toe worden afgebroken en vervolgens weer

worden opgebouwd, een tijdrovende en kostbare klus, geklaard door Orgelmakerij Reil uit Heerde samen met vele vrijwilligers', zegt Richard Bot.

Kostbaar

In totaal beliep de aanschaf, verplaatsing en opbouw (incl reservering voor onderhoud) zo'n € 60.000,-. Dit bedrag is bijeenbracht door diverse sponsors, waaronder de Van Cappellen Stichting en de Gemeente Capelle aan den IJssel. Kerkgangers doneerden samen ruim € 10.000,- aan de actie 'Geef de pijp aan Paulus'.

Publieksconcerten

Het orgel wordt ingezet bij kerkelijke vieringen maar krijgt ook de functie van concertorgel, aldus is toegezegd aan de sponsors. Vanaf 2018 zullen publieke orgelconcerten en (koor-)uitvoeringen worden gegeven. Aan het eerste concert werd meegewerkt door de organisten Richard Bot en Ton van Eck. Burgemeester Oskam hield een korte toespraak.

GER LUGTENBERG, ORGELCOMMISSIE

Nederlandse Advent Vespers in de St. Adrianuskerk Naaldwijk

Op de zondagen 10 en 17 december om 16.30 uur zijn er weer gezongen vespers in de St. Adrianuskerk te Naaldwijk. De Schola Cantorum van de St. Adrianuskerk wil op regelmatige basis Nederlandse vespers in gregoriaanse stijl zingen van de in 2012 overleden priester-componist Gerard Lesscher. De uitgave van zijn getijdenboek omvat 1400 pagina's en zal in 2018 verschijnen. Door de Nationale Raad van Liturgie (NRL) wordt dit werk beschouwd als een verrijking van het getijdengebed in Nederland. De teksten van dit gezongen getijdengebed zijn in overeenstemming met het getijdenboek dat in 1990 voor het Nederlandse en Vlaamse taalgebied beschikbaar kwam als uitvloeisel van het Tweede Vaticaans Concilie.

De Nederlandse vespers zoals Gerard Lesscher die componeerde, ademen de meditatieve sfeer van het gregoriaans, zijn fijn om te zingen, geven veel ruimte aan volksdeelname en de teksten zijn geheel volgens het getijdenboek van de R.K. kerk.

Voor informatie over de vespervieringen zie: www.nederlandsgraduale.nl

MARIA VAN PAASSEN, CANTEMUS DOMINO NAALDWIJK

Marriage Course in 2018

De Marriage Course is bedoeld voor aanstaande echtparen dat willen werken aan een sterke en blijvende relatie. Tijdens de cursus ga je, in een ontspannen sfeer, met zijn tweeën, in gesprek over wat echt belangrijk is voor je relatie, en je verwachtingen voor de toekomst. De cursus is herkenbaar, eerlijk en opbouwend - en met een flinke scheut humor.

Een deel van de paren dat een kerkelijk huwelijk sluit, woont voor het huwelijk al langer samen (langer dan een half jaar). De praktijk leert dat dan de Marriage Course dan het beste aansluit bij de ervaring en behoeften. Deze cursus wordt gegeven in acht avonden. De kosten bedragen € 200 per echtpaar. Voor jonge paren (t/m 23 jaar) voor wie het cursusgeld een hindernis zou zijn om deel te nemen, kan het bisdom de cursuskosten subsidiëren. Je betaalt naar draagkracht. (Het bisdom subsidieert tot maximaal € 150, je betaalt dan € 50).

Waar en wanneer?

- Dordrecht (Burg. de Raadtsingel 45, tegenover NS station Dordrecht. Gratis parkeren op kerkplein.)
De cursusdata zijn 10 januari, 24 januari, 7 februari, 21 februari, 7 maart en 21 maart van 19.00 uur tot 22.00 uur.
- Ypenburg (Brasserie Heerlijk, Oeverwallaan 130, 2498 BK Den Haag-Ypenburg)
De cursusdata zijn 12 januari, 26 januari, 2 februari, 16 februari, 9 maart, 23 maart, 6 april, 20 april van 19:00 uur tot 22:00 uur.

Meer informatie via www.bisdomrotterdam.nl

Maak het persoonlijk en concreet

© Foto's: JOHAN WOUTERS

Tijdens de diocesane bijeenkomst over geldwerving op donderdag 12 oktober hield Mgr. Van den Hende de eerste inleiding. Hij sprak over geven als teken van gelovige betrokkenheid, waarbij het erom gaat dat je "geeft met je hart". Mgr. Van den Hende: 'We zijn deze avond begonnen met gebed. Een van de kenmerken van de ideale gemeenschap, zoals Handelingen die beschrijft, is de trouw in het gebed, het breken

Hoogleraar Theo Schuytgraaf

van het brood oftewel het vieren van de eucharistie, en gemeenschappelijk bezit. Gebed komt op de eerste plaats, omdat God ons bijeenroept. Hij heeft ons uitgekozen en geroepen om als gemeenschap op weg te gaan.'

Daarna sprak prof. dr. Theo Schuyt van een toenemende behoefte aan zingeving en betekenisgeving en over de herontdekking van het particulier

Drs. Jan van Berkel

initiatief. Hij is hoogleraar filantropische studies aan de VU. Geldwerving gaat over een aandeel nemen in je eigen kerk, stelde hij.

"Hoe persoonlijk mag onze fondswerving worden?" vroeg drs. Jan van Berkel, directeur/bestuurder van de Leprastichting en voorzitter Goede Doelen Nederland. Hij gaf aan dat fondswerving gaat over een persoonlijke relatie aangaan en mensen overtuigen dat je samen iets voor elkaar kunt krijgen. Op basis van idealen. Hij spreekt daarom ook niet van een gift, maar van een bijdrage.

Ad Sosef vertelt wat belangrijk is voor een goede actie Kerkbalans, zoals bewustwording, teamvorming,

aandacht voor vrijwilligers, een portefeuillehouder fondswerving, een gepersonaliseerde brief persoonlijk bezorgen en een up-to-date ledenadministratie. 'En zorg voor promotie', benadrukt hij.

In de slotronde met Kerkbalans-consulent Ad Sosef merkte één van de deelnemers op dat een positieve inspanning inderdaad loont, omdat enkele parochiekernen het afgelopen jaar 10 à 15% meer bijdragen Kerkbalans ontvingen.

Tijdens de avond maakten veel aanwezigen gebruik van de mogelijkheid om een foto en of video-opname te laten maken voor de Kerkbalansactie in eigen parochie.

DAPHNE VAN ROSENDAAL

STARTMOMENT Actie Kerkbalans 2018

Zaterdag 20 januari in de
H. Nicolaasparochie te Zoetermeer

Programma begint om 11.30 uur
Klok luiden om 13.00 uur

KBO ZUID-HOLLAND **Lid worden kost weinig en biedt veel**

De Katholieke Bond van Ouderen (KBO) is de grootste ouderenorganisatie in Nederland. KBO Zuid-Holland is één van de 11 provinciale bonden en telt ruim 33.000 leden in 54 plaatselijke afdelingen. Provinciaal en op afdelingsniveau zijn honderden vrijwilligers actief om leden te ondersteunen en het onderlinge contact te bevorderen.

Praktische hulp bieden de Vrijwillige Ouderen Adviseurs die zijn opgeleid om de weg te wijzen in de doolhof van voorzieningen. Anderen helpen bij belastingaangifte, een vertrouwenszaak.

Lid worden van de KBO biedt naast individuele hulp ook gezelligheid, voor wie behoefte heeft aan contacten met gelijkgezinden. Het magazine Nestor informeert de leden over ontwikkelingen op landelijk niveau, waarbij de KBO, vaak samen met andere 50-plusorganisaties, zich sterk maakt voor de belangen van ouderen, op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau.

Hoe sterker de KBO, hoe beter uw belangen worden behartigd!

Inlichtingen en aanmelding: **KBO ZUID-HOLLAND, Eiberplein 1-J 2661 BP Bergschenhoek**
Telefoon: 010-5218299
E-mailadres: info@kbozuidholland.nl | Website: www.kbozuidholland.nl

 VERBETER EEN STUKJE VAN DEZE WERELD!

Veel kinderen in de wereld lijden honger. Al voor € 5,- per maand helpt U!

Wij hebben rechtstreeks contact met de Missieprojecten. Gratis folder: telefoon 050 534 04 52

Doe mee en help!

Banknummer NL 78 INGB 0005 7338 38
t.n.v. Stichting Missiewerk

Stichting Missiewerk M.A.W.
Waterhuizerweg 20,
9753 HR Haren.

Postbus 1180
9701 BD Groningen
E-mail: mission123@home.nl
ANBI_nummer: 8061.81.291

Meet & Greet Kerkbalans

"Geef Kerkbalans het hele jaar door aandacht. Doe het samen en maak er iets moois van." Met deze woorden vatte Ad Sosef aan het eind van de avond de Meet & Greet samen die het bisdom op 8 november organiseerde over Kerkbalans en communicatie.

Een van de tips van de avond was: Zorg dat de actie Kerkbalans het hele jaar door zichtbaar is. Dat kan door vooruit te blikken op de actie en vooral ook door terug te koppelen over de resultaten. Het bisdom helpt parochies dit jaar via maandelijkse artikelen voor het parochieblad. Deze worden aangeboden op de website bisdomrotterdam.nl.

Daphne van Rosendaal, medewerker Ambtelijke Communicatie, vertelde in een korte inleiding dat zichtbaarheid ook te maken heeft met het in beeld brengen van mensen die een bijdrage geven: 'Zien geven, doet geven.'

Een andere tip is persoonlijk en concreet communiceren. Maak gebruik van een persoonlijke aanhef en segmenteer doelgroepen. Het persoonlijk en concreet maken van de Kerkbalansbrief kan door goede voorbeelden te noemen en deze aanschouwelijk te maken.

Daarna gingen de veertig deelnemers uiteen in drie groepen. Onder leiding van Daphne van Rosendaal, Emy Jansons en Kerkbalans consulent Jan den Boer spraken ze over een wervende boodschap, de Kerkbalansbrief en praktische ervaringen in de parochies.

Ad Sosef sloot de avond af met het aanbod dat parochies ook dit jaar tips en verbeteringsuggesties kunnen krijgen voor hun Kerkbalansbrief. Ze kunnen hiervoor contact opnemen met de Kerkbalans consulenten. Parochies kunnen hen benaderen voor allerlei vragen over Kerkbalans en voor suggesties bij het oplossen van mogelijke knelpunten. Zie www.bisdromrotterdam.nl.

PERSONALIA

Benoeming

- ❖ Diaken R. de Weerd is per 1 oktober 2017 benoemd tot projectmedewerker voor het project *Bouwen aan duurzame netwerken. Sociaal isolement van ouderen voorkomen en doorbreken voor de stad Rotterdam* voor de federatie Rotterdam Rechter Maasoever.
- ❖ Pastor S. Bladowski is per 1 oktober 2017 benoemd tot lid van het pastoraal team van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o.
- ❖ Dr. Ir. J. Glas pr is per 1 oktober 2017 benoemd tot custos van het bedevaartsoord HH. Martelaren van Gorcum (binnen bestaande termijn als lid Bisschoppelijk Brielse Commissie).
- ❖ Drs. J.T.A.M. Berkhout is per 1 oktober 2017 benoemd tot lid Bisschoppelijk Brielse Commissie.
- ❖ D.G.C. Bracke is per 1 oktober 2017 benoemd tot lid Bisschoppelijk Brielse Commissie.
- ❖ J. van den Eijnden ofm is per 1 oktober 2017 benoemd tot lid Bisschoppelijk Brielse Commissie.
- ❖ P.M. Winnubst is per 18 november 2017 als diaken benoemd tot lid van het pastoraal team in de parochie H. Augustinus te Katwijk, Oegstgeest, Voorschoten en Wassenaar.

- ❖ D.M. Huntjens MA is per 18 november 2017 als diaken benoemd tot lid van het pastoraal team in de parochiefederatie Vlietstreek te Rijswijk, Voorburg en Leidschendam.

Eervol ontslag / ontheffing kerkelijke zending

- ❖ S. Bladowski heeft per 1 oktober 2017 eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending gekregen als pastoor van de parochie H. Nicolaas Pieck en Gezellen te Rhoon e.o.
- ❖ Mw. drs. M. van der Meer-Lamboog heeft met terugwerkende kracht per 14 maart 2017 eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending gekregen als geestelijk verzorgster in HWW-zorg, verpleeghuis Vrederust-West te Den Haag.
- ❖ Mw. Th.B. Beemster heeft per 12 november 2017 eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending gekregen als pastoraal werkster van de Federatie Vlietstreek te Leidschendam, Rijswijk en Voorburg (met pensioen).
- ❖ Mw. M.Th.Ph. van de Loo heeft per 17 november 2017 eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending gekregen als pastoraal werkster van de Federatie Sint Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o. (met pensioen).

IN MEMORIAM

Op maandag 2 oktober 2017 is overleden de eerwaarde heer **Louis Antoine Maria van den Hoven**, diaken van het bisdom Rotterdam, geboren op 1 juni 1946 te 's-Gravenhage en diaken gewijd op 20 oktober 1984.

Louis van den Hoven is zijn pastorale werkzaamheden begonnen als pastoraal medewerker. In 1972 werd hij aangesteld ten behoeve van de parochies te Berkel-Rodenrijs en Pijnacker, met een toespitsing in 1978 op de parochie in Berkel-Rodenrijs. In 1983 werd hij als pastoraal werker aangesteld in de parochie HH. Martelaren van Gorcum te Brielle. Na zijn diakenwijding in oktober 1984 bleef Louis in deze parochie werkzaam. In 1996 werd hij benoemd ten behoeve van de pastoraal in de parochie HH. Petrus en Paulus te Aarlanderveen en H. Adrianus te Langeraar. In 2000 werd hij benoemd in het samenwerkingsverband Sion, thans de parochie O.L.V. van Sion te Maasland, Den Hoorn en Schipluiden. Van deze opdracht werd hem op 1 januari 2011 eervol ontslag verleend en daarmee uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Namens de diakens was hij enkele jaren toevoerder in de diocesane priesterraad.

Diaken Van den Hoven is begraven op de rooms-katholieke begraafplaats St. Barbara, St. Barbaraweg 6 te 's-Gravenhage. De afscheidsviering en de ter aardebestelling hebben op verzoek van de familie in besloten kring plaatsgevonden.

Op 7 november 2017 is overleden de eerwaarde heer **Hans Joseph Herman Berkemeijer**, diaken van het bisdom Rotterdam, geboren op 4 juli 1927 te 's-Gravenhage en diaken gewijd op 30 september 1990.

Hans Berkemeijer werd met ingang van zijn wijding benoemd tot diaken in het dekenaat 's-Gravenhage voor enkele taken in de diaconale zorg voor gedetineerden en ex-gedetineerden in Penitentiare Inrichtingen in Den Haag. Verder kreeg hij bij die gelegenheid ook enkele taken in de toenmalige parochie HH. Antonius en Lodewijk te Den Haag. Van deze taak werd hem in januari 1999 eervol ontslag verleend. Het werk in de Penitentiare Inrichtingen is hij, samen met zijn vrouw Melanie, tot op hoge leeftijd blijven doen. Hans Berkemeijer was hartelijk, bezorgd en liefdevol; hij straalde eenvoud uit. Hij leefde zijn geloof in stille dienstbaarheid aan de ander. Veel dank is het bisdom verschuldigd aan mevrouw Melanie Berkemeijer die haar man in zijn werk als diaken steeds heeft ondersteund.

De eucharistieviering bij gelegenheid van de uitvaart werd gehouden op maandag 13 november 2017 om 13.30 uur in de H. Familiekerk te Den Haag, waarna de begrafenis plaatsvond op de begraafplaats Oud Eik en Duinen.

Het levensverhaal van Maria in muziek

Een bijzonder project trekt door Nederland: de Maria Passie. Een muzikale voorstelling à la de Passion van EO en KRO/NCRV. Maar dan 'iets' kleiner.

Dianne van Klink is trots op en zeer betrokken bij de Maria Passie. Al 37 jaar is zij vrijwilliger voor de Vereniging Nationale Bedevaarten (VNB) en reist zij naar Lourdes. Zo leerde ze al andere vrijwilligers in het Maria-oorde kennen die hun inzet graag de vorm gaven van theater, zang en dans en het vertellen van een verhaal. Want ook ontspanning – via concentratie en ontroering – hoort bij Lourdes.

En zong Van Klink mee in de musical Aquero over het leven van Bernadette. 'Heerlijk om te doen. Je komt dicht bij het hart van mensen.' Zo'n honderd mensen vertolken een rol in het stuk, dat in 2008 werd opgevoerd bij de gedenking dat Bernadette honderdvijftig jaar eerder Maria zag. Duizenden en duizenden mensen zagen het stuk, met name in Lourdes.

Nu is het tijd voor een nieuw stuk: de Maria Passie. Iets minder groot dan Aquero, met een koor van dertig mensen en solisten en daarom ook te brengen in kleine theaters of (kerkelijke) gemeenschapshuizen. Leidend thema in het stuk is Maria als baken van licht voor velen. Met gesproken teksten en liederen uit de (pop)muziek die het verhaal van Maria kunnen schetsen. Dianne van Klink zingt mee in het koor dat na een intensieve oefenperiode, nu oefent voor de ongeveer maandelijkse uitvoeringen.

De Maria Passie was al te zien in Lourdes, maar toert ook door Nederland. In oktober werd de Maria Passie in het Steiger in Rotterdam opgevoerd en op 11 november werd het in Driehuis opgevoerd, op 9 december was het te zien in het Friese Wytgaard. In januari, op de 13de, is de Maria Passie te zien in De Flint in Amersfoort, als daar de VNB-dag wordt gehouden.

De optredens zijn ook een manier om geld bij elkaar te brengen. Zo leverde 'Driehuis' een bedrag van 2500 euro op, toch weer goed voor zeker twee pelgrims die de reis naar Lourdes kunnen maken.

Meer informatie is te vinden op I: www.demariapassie.nl

© JOKE PIJPELS

Op zaterdag 28 oktober 2017 vierde zuster Theofrida Kerklaan van de Congregatie Augustinessen van Heemstede haar 60 jarig professiefeest in de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk in Berkel en Rodenrijs.

Na haar werk in de gezondheidszorg is zij sinds 1993 vrijwilligster in het Berkelse. 'Als vrijwilliger verzorgde ik nog twee jaar de boodschappen voor bewoners van Huize Sint Petrus die dat zelf niet meer konden. Vanaf die tijd ben ik druk met het verzamelen van postzegels die ik eens in de maand in De Paardestal verkoop voor het goede doel. Tevens elke vierde zaterdag van de maand in De Leeuwrik te Bleiswijk. Daarbij ben ik actief in de telefooncirkel van Welzijn Lansingerland en ik kan alle aandacht geven aan de verzorging van de tuin, ons huis, haken en het maken van kaarten.'

Celebrant in de eucharistieviering was Mgr. Jan Zuidgeest. 'Er werd heel mooi gezongen door Cantemus Domino, het koor waar ik al 33 jaar lid van ben', aldus zuster Theofrida.

COLOFON

Tussenbeide is de nieuws- en informatiekraant van het Bisdom Rotterdam. Het blad verschijnt onder verantwoordelijkheid van de afdeling Pers en Communicatie.

Hoofdredactie: Francis Wout
Redactie: Ted Konings, Monique Meeussen, Frits Vermeulen, Jolanda de Wolf

Aan dit nummer werkten verder mee: Rector Walter Broeders, Daphne van Roosendaal, Jan Maasen, Fredi Hagedoorn, Daphne van Hoesel, Esther van Berkel, pastoor Visser, Steven van der Kwartel, pastoor Sjaak de Boer mhm, Matthijs Termeer, Maria van Paassen, Henk Lugtenburg, Ger Lugtenberg, Fred Groot, Monique Walrave (Ridderorde H. Graf), Richard Bot

Fotografie: Peter van Mulken, Monique Meeussen, Joke Pijpers, Harry Stijger/HS communicatie, Marcel Jaspars, Kim van Schooten, Henk Lugtenburg, Joost Goes, Johan Wouters, Tjeerd van der Zwaan, Peter Vonk, Ramon Mangold, Henry de Wolf, Cock Willers, Matthijs Termeer

Redactie en abonnementenadministratie: Koningin Emmaplein 3, 3016 AA Rotterdam
T: 010 - 281 51 71, Fax: 010 - 436 71 90
E: tussenbeide@bisdomrotterdam.nl
I: www.bisdomrotterdam.nl
IBAN: NL30INGB0000464304

Vormgeving en drukkerij: Halewijn NV, Halewijnlaan 92, B-2050 Antwerpen

Abonnementen: € 1,50 per jaar (voor parochies)
€ 10 per jaar (individueel abonnement incl. porto)
Abonnementen kunnen elk gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd, tenzij minimaal vier weken voor het verstrijken van de abonnementsstermijn schriftelijk wordt opgezegd.

Advertenties: Borgerpark Media
Lydia Bevers, Postbus 8027, 6060 AA Posterholt
T: 0475 - 711 362
E: info@borgerparkmedia.nl
I: www.borgerparkmedia.nl

Overnemen: Artikelen uit Tussenbeide mogen met bronvermelding, vrij worden overgenomen in parochiebladen. Illustraties en foto's mogen alleen worden gebruikt als vooraf toestemming is verleend door de redactie.

In november verscheen "Gérard Héman, de verhalenverteller, leven en werk van een beeldend kunstenaar in de twintigste eeuw". Kunsthistoricus Hans Rombouts schenkt aandacht in zijn boek aan Hémans katholicisme en aan artistiek Rotterdam.

Héman woonde en werkte 60 jaar in Rotterdam. Tijdens de wederopbouwperiode kreeg hij een aantal grote opdrachten in steen en hout in Rotterdam. Later verschoof zijn belangstelling meer naar religieuze onderwerpen en naar een ander materiaal: keramiek. Bekend zijn Hémans kerststallen en madonna's, maar ook heiligenbeelden en kruiswegstaties.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Snoek, Meent 126 Rotterdam

Gérard Héman, de verhalenverteller

© PETER VAN MIJLIKEN

Fredi (voorin links) bij de WJD@home in Delft

Vertrek medewerker Jongerenpastoraat

Fredi Hagedoorn vertrekt per 1 januari als medewerker Jongerenpastoraat. Ze gaat fulltime als pastoraal werkster aan de slag in de Lievewoudeparochie in Bergen op Zoom. Tot nu toe combineerde Hagedoorn de baan voor bisdom Rotterdam met het werken in de parochie.

Hagedoorn: 'Ik heb 4,5 jaar met veel plezier in het bisdom gewerkt. Het was een mooie uitdaging om Tour of Faith op te zetten en bestaande projecten zoals de Vuurdoop en de Zomerkampen mee te organiseren en te ondersteunen.'

Hoogtepunt voor de jongerenwerker was de reis naar de Wereldjongerendagen in Krakau, vorig jaar zomer. 'De contacten met jongeren en pastorale beroepskrachten uit het hele bisdom maakten het werk bijzonder en plezierig. Ik zal dat gaan missen.'

'Ik wens alle betrokkenen bij het jongerenwerk veel inspiratie toe en wie weet, tot ziens!' Was getekend, Fredi Hagedoorn.

Op weg naar Panama

Sander van Aarle zit in het landelijk kernteam voor de organisatie van het Nederlandse programma voor en tijdens de Wereldjongerendagen in Panama, begin 2019. Esther van Berkel vroeg hem naar de plannen en de stand van zaken. Zij werd meegezogen in het enthousiasme van Sander en tekende op waarom 'Panama' bijzonder belooft te worden:

'Hoi, mijn naam is Sander van Aarle, ik ben leraar op een basisschool in Voorburg en al drie keer naar de Wereldjongerendagen geweest. Deze WJD zijn iedere keer weer een grote inspiratie voor mijn geloof en ik kijk daarom al erg uit naar de WJD in Panama.'

Het is enorm mooi om een tijd bezig te zijn met de voorbereiding van een reis als de WJD. Afgelopen keer in Krakau was ik lid van het Kernteam van het bisdom Rotterdam. Dit keer ben ik lid van het landelijk Kernteam, verantwoordelijk voor de organisatie van het Nederlandse programma tijdens de WJD.'

'De WJD in Panama vinden in januari plaats, dat maakt de toch al bijzondere bedevaart nog weer een tikkie specialer. Een WJD die niet in de zomer is, maakt dat we op een andere manier moeten nadenken over de werving van de deelnemers. Het kernteam wil met driehonderd Nederlandse jongeren naar Panama gaan. Dit is ambitieus, maar wel haalbaar, zo denken we. Voor jongeren die werken maakt het niet zo'n groot verschil: vakantie aanvragen in januari of in de zomer. Voor de studenten is het een ander verhaal. Daarom willen we proberen een studietraject voorafgaand aan en tijdens het programma in Panama te organiseren.'

Identiteit

'Het kernwoord voor deze reis wordt Identiteit. Dit thema komt voort uit een keus van paus Franciscus. De WJD staan wat hem betreft in het teken van de woorden van Maria: "Zie de dienstmaagd des Heren, mij geschiedde naar uw woord (Lc 1,38)". "Die hoop, die moed, dat voorbeeld willen wij ontdekken", zo sprak paus Franciscus. Dat ontdekken gaat tot in Panama. Ontdekken wie je bent, waar je staat in de wereld en wat jouw bijdrage kan zijn aan een betere wereld. Dat zijn vragen waar alle studerende en werkende jongeren in Nederland mee aan de slag zijn. "Wat draagt mijn studie bij aan de maatschappij?" "Hoe gebruik ik mijn talenten voor de wereld om mij heen?" En: "Wat doe ik met de kennis die ik heb opgedaan?" Op de WJD komt daar bij: "Wat betekent het als je katholiek bent?" En het is juist Maria die ons het antwoord op de vraag kan geven; zij doet in feite voor hoe gelovigen in de maatschappij kunnen staan.'

'Het Kernteam voor de WJD wil vanaf januari komend jaar tot aan de jongerendagen een goed voorbereidingstraject bieden. Dat zal worden opgebouwd rond de bovenstaande vragen. Dat doet het Kernteam in samenwerking met andere organisaties. Het programma in Panama zal anders zijn dan tijdens vorige WJD's. Zo is in het Kernteam het plan opgevat om de deelnemers naar sector waarin ze actief (willen) zijn met elkaar in gesprek te brengen, zoals jongeren uit de zorg, het onderwijs, het bedrijfsleven of in technische beroepen.'

Promotours

'In de komende maanden zal ik vooral bezig zijn met het programma in Panama. Maar zeker zal ik ook met jongeren

© PETER VAN MIJLIKEN

spreken om iedereen enthousiast te krijgen. Er wordt met de bisdommen al gesproken over promotours langs parochies, dit zal zeker een onderdeel zijn van de promotie voor de WJD naar Panama. De WJD in 2019 gaan een groot feest worden.', aldus Sander van Aarle

ESTHER VAN BERKEL

Meedoen

'Wil je meewerken aan de organisatie van de WJD in Nederland, laat dan een berichtje achter op de facebookpagina van Jong Katholiek. Dat kan ook in een persoonlijk bericht. Ook kun je Sander van Aarle opzoeken op facebook en meer vragen stellen over de WJD. Ben jij nu al enthousiast geworden en wil je mee met deze onvergetelijke reis?! Ga dan naar www.vnb.nl om je aan te melden (reisnummer PA 1901). Tot eind januari 2018 geldt de vroegboekprijs van € 1.499,-.'

OP BEZOEK BIJ... M25 Voorhout

De jongerenredactie gaat 'op bezoek bij'. Deze keer: M25 Voorhout in de St. Maartenparochie in Bollenstreek-Zuid. Een groep van twintig actieve jongeren die elke maand een keer samenkomen. We spreken met één van de jongeren in de leiding, Bryan van den Berg.

Boodschap

Wat is voor jou de gedachte achter M25?

Bryan: 'Voor mij staat M25 voor het helpen van de medemens en de liefde van God uitdragen met je daden. Voor M25 Voorhout plannen we alle activiteiten volgens de werken van barmhartigheid, zoals beschreven in Matteüs 25.'

M25 in de parochie

Er zijn meerdere M25-groepen in de St. Maartenparochie, doen jullie veel dingen samen?

'We proberen steeds meer om de activiteiten parochie-breed te maken, door samenwerkingen met M25 Noordwijk en M25 Warmond. De jongeren van M25 Sassenheim zijn bij ons aangesloten nadat daar de M25-groep was gestopt.'

Activiteiten

Welke activiteiten organiseren jullie zoal met M25 Voorhout?

'We hebben verschillende activiteiten door het jaar heen, waaronder pannenkoeken bakken in het bejaardenhuis, knutselen met verstandelijk beperkten en assisteren op de begraafplaats tijdens Allerzielen. Op 2 november hielpen we de werkgroep met de kaarsenverkoop, waren we

parkeerwacht, schonken koffie en ondersteunden we de activiteiten op kerkhof. Allerzielen wordt door de mensen altijd als bijzonder ervaren. De begraafplaats is dan volledig verlicht met kaarsjes.'

Organiseren jullie ook activiteiten voor de jongeren van de M25-groep?

'Zeker. Aan het eind van het seizoen proberen we altijd een gezellige middag voor de jongeren te plannen, om hen te bedanken voor hun inzet. Zo hebben we dit jaar een kleine high-tea georganiseerd.'

DAPHNE VAN HOESEL

Meer informatie over M25 Voorhout is te vinden op de facebookpagina: <https://www.facebook.com/M25Voorhout/>